

Jaarverslag 2019

Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba - 13 augustus 2020
Seroe Blanco 4, Oranjestad, Aruba | (297) 525 2732 | www.apfaruba.org

Inhoudsopgave

Profiel APFA	3
Personalia	4
Bestuursverslag	5
Verslag van de Raad van Toezicht	22
Jaarrekening	27
Balans van APFA	28
Totaalresultaat van APFA	29
Kasstroomoverzicht van APFA	30
Toelichtingen behorende tot de jaarrekening	31
Actuariële verklaring	65
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	68
Bijlage A: Pensioenregeling van het Nieuw Pensioenreglement 2014	72
Bijlage B: Specificatie van de aangesloten werkgevers	75
Bijlage C: Specificatie van de totale schuld van het Land Aruba aan APFA	76
Bijlage D: Commissies en commissieleden per 13 augustus 2020	77

Profiel APFA

APFA is een zelfstandige pensioenuitvoerder die de collectieve pensioenregeling verzorgt voor werknemers van de overheid, aan de overheid gelieerde instellingen en gesubsidieerde stichtingen. Het fonds voert het pensioenreglement uit zoals overeengekomen in de pensioen- en financieringsovereenkomsten met de aangesloten werkgevers. Deze uitvoering bestaat uit het administreren van de pensioenaanspraken, het beleggen van het beschikbare vermogen, het doen van uitkeringen en het informeren van belanghebbenden.

De missie van het fonds is om *“een goed, betaalbaar en duurzaam pensioen te waarborgen voor onze deelnemers”*. Dit is onze kerntaak. APFA streeft ernaar om de reële waarde van de pensioenen en dus de koopkracht van de gepensioneerden zo veel mogelijk te behouden door de pensioenen te indexeren. Onze ambitie om te indexeren is voorwaardelijk; indexering kan alleen plaatsvinden als de financiële positie van het fonds dit toelaat.

APFA stelt evenwichtige belangenbehartiging van alle groepen deelnemers centraal. Daarbij vormt transparante en duidelijke communicatie de basis voor de betrouwbare invulling van de doelstellingen.

Wij geloven dat APFA kan bijdragen aan de economische ontwikkeling van Aruba. Investeringen moeten echter wel voldoen aan de ambities en restricties met betrekking tot het risicoprofiel en het verwacht nettorendement van APFA. Investeringen moeten sociaal verantwoord zijn en bij voorkeur direct of indirect bijdragen aan het belang van de deelnemers van APFA. In geen geval mogen deze nadelig zijn voor de deelnemers.

Personalia

RAAD VAN TOEZICHT

Naam	Functie	Raadslid vanaf	Raadslid tot
Mevrouw E.L. Farro	Voorzitter	13 februari 2013	13 februari 2021
Mevrouw I.M.M. Hernandez-Swaen	Lid namens het Land Aruba	29 maart 2019	29 maart 2023
De heer F.R. de Kort	Lid namens de Aangewezen Werkgevers	1 augustus 2012	1 augustus 2020 ¹
De heer H.M.C. Beukenboom	Lid namens de Vakbonden	19 december 2018	19 december 2022
De heer G. Werleman	Lid namens de Vakbonden	15 november 2016	15 november 2020

DIRECTIE

Naam	Functie	Nevenfuncties
Mevrouw S.M. van Veen	Algemeen Directeur	Voorzitter Bestuur CEDE Aruba en Voorzitter Caribbean Pension Funds Association (CaPAs)
De heer S.E. Vingal	Directeur Financiën en Pensioenen	Bestuurslid van Stichting Onroerend Goed Aruba (SOGA)
De heer E.J. Goris	Directeur Beleggingen	Bestuurslid van Stichting Pensioenfonds Trespá

EXTERNE ACCOUNTANT

Deloitte Dutch Caribbean (Aruba)

EXTERNE ACTUARIS

Aon – Certificerende actuaris

Willis Towers Watson – Adviserende actuaris

¹ De zittingstermijn is conform de statuten van APFA door de Raad van Toezicht verlengd tot het moment dat de benoeming van de nieuwe kandidaat door de Centrale Bank van Aruba is goedgekeurd. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het verslag van de Raad van Toezicht in dit jaarverslag.

Bestuursverslag

1. Woord vooraf

Voor u ligt het jaarverslag over 2019 van Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba (APFA), waarin wij als directie verantwoording afleggen aan de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, werkgevers en andere belanghebbenden. In dit verslag vindt u informatie over de financiële positie van het pensioenfonds en ontwikkelingen die in het verslagjaar hebben plaatsgevonden.

Volgens de statuten moet de directie binnen zes (6) maanden na afloop van het boekjaar het jaarverslag overleggen ter vaststelling aan de Raad van Toezicht. Gezien de bijzondere ontwikkelingen rondom de COVID-19 crisis is door de Raad van Toezicht en ook de Centrale Bank van Aruba akkoord verleend voor het indienen van het jaarverslag na de deadline van 1 juli 2020.

Een markant jaar in meerdere opzichten

Hoewel 2019, gezien de ontwikkelingen in de recente maanden, inmiddels ver achter ons lijkt te liggen is het voor APFA een belangrijk jaar geweest. Midden in de COVID-19 crisis en aan het begin van de heropening van onze economie blikken wij terug op 2019 dat in meerdere opzichten een bijzonder jaar voor APFA is geweest. Een belangrijke mijlpaal was dat het fonds voor het eerst in zijn geschiedenis de netto-dekkingsgraad zag stijgen boven het vereiste minimum van 100%. Dit houdt in dat APFA alle huidige en toekomstige pensioenen kan betalen en ook een buffer heeft om eventuele tegenvallende resultaten in de beleggingen op te vangen. De aanzienlijke verbetering van de financiële positie kwam vooral door de goede beleggingsresultaten. Na een teleurstellend beleggingsjaar in 2018, werd over 2019 een mooi totaalrendement van 9,4% behaald (2018: 2,4%). Omdat de netto-dekkingsgraad twee kwartalen meer dan 100% was, is per eind september 2019 het herstelplan dat voor APFA gold, beëindigd.

In 2019 heeft APFA op verschillende terreinen voortgang geboekt. APFA belegt het grootste deel van haar pensioenvermogen in de binnenlandse markt. Het fonds blijft daarom zoeken naar nieuwe beleggingsmogelijkheden in de lokale markt en heeft in dit verband nieuwe initiatieven gestart. Zo zijn voorbereidingen gedaan voor het starten van onroerendgoedprojecten. Tevens heeft APFA zijn hypotheekbedrijf doorgelicht en onderzocht op welke wijze het de dienstverlening kan moderniseren. Bovendien heeft het fonds in 2019 overeenstemming bereikt met de overheid om de leningen aan de overheid te herfinancieren. Dit zorgt voor meer stabiliteit in de lokale beleggingsportefeuille, zodat het fonds aan zijn langetermijn doelstellingen kan voldoen.

In 2019 heeft de afdeling Pensioenen een flexibele versie ontwikkeld van de huidige pensioenregeling. Dit biedt werkgevers en werknemers de mogelijkheid om bepaalde keuzes te maken in het pensioen op basis van de specifieke behoeften van de partijen. APFA streeft ernaar deze flexibele variant van het NPR 2014 eind 2020 te introduceren. Wij hopen dat dit zal leiden tot een groei van het aantal aangesloten werkgevers en het deelnemersbestand.

Op het gebied van Risk Management en Compliance heeft APFA risicoanalyses uitgevoerd met betrekking tot Fraude en AML/CFT (het tegengaan van witwassen van crimineel geld en bestrijden van financiering van terrorisme). Bovendien heeft APFA in 2019 de basis gelegd voor een uitgebreid en geactualiseerd bedrijfscontinuïteitsplan. Voorts heeft APFA het beleid ter voorkoming van fraude nader geformuleerd en is het uitbestedingsbeleid aangescherpt op basis van de nieuwe richtlijnen van de Centrale Bank van Aruba.

Op duidelijke en begrijpelijke wijze met onze deelnemers en overige belanghebbenden communiceren, blijft een belangrijk doel van APFA. Ondersteund door een extern communicatiebureau heeft APFA in 2019 gesprekken met vertegenwoordigers van de verschillende belanghebbenden gevoerd met het doel om een nieuwe communicatiestrategie te ontwikkelen. In de komende periode zal APFA starten met de nieuwe communicatieplannen.

Blik op 2020

De vooruitzichten voor het jaar 2020 waren aanvankelijk goed en de ontwikkelingen op de financiële markten waren in de eerste twee maanden van het jaar positief. Hieraan kwam echter in maart 2020 abrupt een einde ten gevolge van de COVID-19 crisis, waardoor de internationale financiële markten sterk daalden. APFA zag hierdoor de netto-dekkingsgraad dalen tot 98,9% per 31 maart 2020. Dankzij onder meer de enorme ondersteunende maatregelen van overheden en centrale banken en de stabilisatie van de olieprijs, hebben de internationale markten een aanzienlijk herstel laten zien in het tweede kwartaal van 2020. Hierdoor heeft de netto-dekkingsgraad van APFA zich snel weer hersteld tot boven 100% aan het einde van het tweede kwartaal.

Ook de Arubaanse 'lockdown' in het tweede kwartaal van dit jaar heeft grote gevolgen gehad voor de Arubaanse economie en het fonds. Ondanks de beperkende maatregelen die de Arubaanse overheid voor het openbare leven heeft ingevoerd, hebben onze medewerkers ook gedurende de *lock down* de dienstverlening aan de deelnemers op peil weten te houden. Ook heeft APFA haar deelnemers in deze moeilijke tijden ondersteund, onder meer door de deelnemers met een hypothecaire lening van APFA tegemoet te komen via uitstel van betaling en restitutie van 50% van de hypotheekrente tot het einde van 2020.

Hoewel de netto-dekkingsgraad weer boven 100% ligt, is de ontwikkeling van de financiële positie van het fonds in de komende tijd voor een belangrijk deel afhankelijk van de uitwerking van de coronacrisis en hoe die ontwikkeling de wereldeconomie en de economie van Aruba zal beïnvloeden. De situatie op de internationale markten blijft erg volatiel en wij sluiten schommelingen in de dekkingsgraad in de komende periode niet uit.

APFA is diep verankerd in de samenleving van Aruba; wij zorgen voor de inkomsten van een groot deel van de bevolking na pensionering en dragen bij aan de ontwikkeling van de economie door ruim 60% van ons vermogen lokaal te beleggen. Ondanks de onzekerheden die er nu zijn met betrekking tot de ontwikkelingen omtrent het COVID-19 virus en de herstart van onze lokale economie, richten wij onze blik vast op de toekomst. Eén ding is zeker: APFA zal een stuwende kracht zijn in de opbouw van onze economie en wij zullen ons blijven inzetten om de pensioenen van onze deelnemers veilig te stellen.

Woord van dank

Graag danken wij de leden van de Raad van Toezicht voor de wijze waarop ze hun toezichhoudende rol het afgelopen jaar wederom hebben vervuld. Hun bijdrage als klankbord en adviseur van de directie was zeer waardevol. Een bijzonder woord van dank gaat uit naar de externe leden van de Beleggingscommissie en de Commissie van Beroep.

Veel dank en waardering spreken wij hierbij ook uit aan ons managementteam en de medewerkers van APFA, die zich ook in 2019 met deskundigheid en grote betrokkenheid hebben ingezet.

Tot slot willen wij onze deelnemers, werkgevers, sociale partners en andere belanghebbenden bedanken voor het vertrouwen in APFA en de goede samenwerking gedurende het afgelopen jaar.

De directie,

S.M. van Veen, Algemeen Directeur
S.E. Vingal, Directeur Financien en Pensioenen
E.J. Goris, Directeur Beleggingen

13 augustus 2020

2. Meerjarenoverzicht

geldbedragen in 1.000 Afl.

	2019	2018	2017	2016	2015
Vermogen en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	3.020.256	2.810.101	2.794.571	2.655.343	2.561.436
Pensioenvermogen (exclusief vorderingen > 90 dagen)	3.006.192	2.793.536	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Weerstandsvermogen	280.756	247.802	237.056	209.057	192.946
Pensioenverplichtingen	2.650.709	2.618.206	2.581.177	2.546.935	2.481.484
Bruto-dekkingsgraad	113,4%	106,7%	108,3%	104,3%	103,2%
Netto-dekkingsgraad	102,8%	97,2%	99,1%	96,0%	95,4%
Baten en lasten					
Premie-inkomsten	63.505	70.410	64.504	69.461	64.668
Beleggingsresultaten	272.710	66.422	195.643	145.286	94.002
Pensioenuitkeringen	114.906	111.514	109.006	107.772	105.600
Pensioenuitvoeringskosten	13.015	11.941	12.520	13.234	13.951
Pensioenpremie in %					
Totale premie (% salaris)	16,4%	16,6%	16,8%	16,6%	16,8%
Premie reguliere pensioenopbouw	16,4%	16,6%	16,8%	16,6%	16,8%
Herstellpremie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Beleggingsrendement in %					
Rendement totale beleggingen	9,6%	2,4%	7,4%	5,8%	3,8%
Rendement lokale beleggingen	5,8%	5,9%	5,6%	5,5%	5,4%
Rendement buitenlandse beleggingen	15,0%	-3,1%	10,6%	6,2%	0,6%
Rendement pensioenvermogen	9,4%	2,4%	7,2%	5,7%	3,7%
Aantal verzekerden					
Deelnemers	7.014	7.045	6.827	6.715	6.636
Gewezen deelnemers	1.080	928	823	746	492
Pensioengerechtigden	4.166	4.100	4.052	4.027	3.961
Toeslagverlening in %					
Deelnemers	0%	0%	0%	0%	0,16%
Gewezen deelnemers en pensioengerechtigden	0%	0%	0%	0%	0,08%

Toelichtingen:

- Vanaf boekjaar 2018 zijn de netto- en de bruto-dekkingsgraad vastgesteld op basis van het pensioenvermogen exclusief openstaande vorderingen ouder dan 90 dagen. Tot 2018 werden deze vorderingen meegenomen in het pensioenvermogen voor de dekkingsgraadberekening.
- Voor additionele informatie verwijzen wij naar het hoofdstuk 'Algemene informatie' in dit jaarverslag.

3. Financieel beleid en financiële positie

3.1 Financieel beleid

Het financieel beleid van APFA heeft als doel het op lange termijn veiligstellen van de pensioenaanspraken en pensioenrechten van haar (gewezen) deelnemers en gepensioneerden. Met dit beleid wil APFA ervoor zorgen dat zij de pensioenbetalingen nu en in de toekomst kan blijven verrichten. APFA streeft ernaar de koopkracht van de pensioenen zo veel mogelijk te behouden door indexatie. Het financieel beleid is vastgelegd in onder andere (a) het strategisch beleggingsbeleid, (b) het premiebeleid, (c) het indexatiebeleid en (d) het kortingsbeleid.

(a) Beleggingsbeleid

Het strategisch beleggingsbeleid is gebaseerd op de 'investment beliefs' (beleggingsovertuigingen) van APFA en beschrijft het risicoprofiel en de strategische beleggingsportefeuille. Centraal staat dat de beleggingsresultaten op lange termijn -binnen voor het fonds acceptabele risicokaders- zo hoog mogelijk moeten zijn, zodat het fonds kan voldoen aan haar verplichtingen en kan overgaan tot het toekennen van indexatie.

De uitvoering van het beleggingsbeleid en de bewaking daarvan zijn de verantwoordelijkheid van de directie, die hierin wordt ondersteund door de beleggingsafdeling. De directie brengt per kwartaal verslag uit aan de Raad van Toezicht, die wordt ondersteund door de Beleggingscommissie, een commissie van beleggingsdeskundigen.

Het strategisch beleggingsbeleid moet passen bij de pensioenen die APFA aan de deelnemers in het vooruitzicht stelt. Om dit te kunnen beoordelen voert APFA minstens iedere drie jaar een ALM-studie uit. ALM staat voor asset liability management. In deze studie wordt onderzocht hoe de pensioenen zich ontwikkelen bij verschillende economische toekomstscenario's. De ALM-studie die in 2018 is uitgevoerd vormt het kader voor het huidige beleggingsbeleid dat past bij de doelstellingen van het fonds.

Conform de richtlijnen van de Centrale Bank van Aruba ("CBA") dient het fonds minimaal 60% van haar verplichtingen te beleggen in de lokale markt. Het restant mag het fonds in het buitenland investeren. In het strategisch beleggingsbeleid is de normportefeuille vastgelegd. Die bestaat voor circa 80% uit vastrentende waarden zoals obligaties en voor 20% uit zakelijke waarden, voornamelijk aandelen. APFA heeft binnen het beleid bandbreedtes voor de portefeuille ingericht.

(b) Premiebeleid

APFA stelt jaarlijks de pensioenpremie vast op basis van de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) van het NPR 2014. Uitgangspunt voor het premiebeleid is de premie die, uitgaand van de actuariële en solvabiliteitsvereisten van de CBA, nodig is voor de reglementaire pensioenopbouw, de risicodekkingen voor de actieve deelnemers en de uitvoeringskosten in het lopende jaar.

In het verslagjaar heeft de directie besloten om de berekening van de premieopslag voor overlijdensrisico te wijzigen. Tot en met 2018 werd voor de bepaling van het overlijdenskapitaal verondersteld dat alle deelnemers een partner hadden. In 2019 is de gehuwdheidsfrequentie die wordt gehanteerd voor de berekening van het nabestaandenpensioen, meegenomen in de opslag voor overlijdensrisico. Dit had een verlagend effect van 0,1 procentpunt op de premie.

De definitieve (totale) premie kwam in het verslagjaar uit op 16,4%. De hoogte van de werknemersbijdrage wordt per aangesloten werkgever door de betreffende werkgever en (vertegenwoordigers van) de

werknemers afgesproken. De werkgeverspremie is het saldo van de totale premie minus de werknemersbijdragen.

De opbouw van de premie is in de onderstaande tabel opgenomen.

Pensioenpremie		
(als % van de som van de pensioengevende salarissen)		
	2019	2018
Benodigd voor pensioenopbouw	10,6%	10,7%
Opslag voor overlijdensrisico	0,4%	0,5%
Opslag voor arbeidsongeschiktheidsrisico	1,4%	1,4%
Opslag voor directe kosten	2,8%	2,8%
Solvabiliteitsopslag	1,2%	1,2%
	16,4%	16,6%

In artikel 30 lid 5 van het pensioenreglement is bepaald dat de pensioenpremie maximaal 25% van de som van de pensioengevende salarissen mag bedragen. De kostendeekkende premie 2019 bevindt zich ruim onder dit niveau.

(c) Indexatiebeleid

Indexatie is voorwaardelijk en wordt uitsluitend verleend als de financiële positie van het fonds het toelaat. Op basis van de solvabiliteitsrichtlijnen van de CBA kan APFA vanaf een bruto-dekkingsgraad van 100% gedeeltelijke indexatie toekennen. Volledige indexatie is pas mogelijk bij een netto-dekkingsgraad hoger dan 105%. De indexatiemaatstaf die wordt gehanteerd, is het voortschrijdend vijfjarig gemiddelde van de prijsindex.

Per 31 december 2018 was er sprake van een stijging van 1,0 procentpunt van de prijsindex. Uitgaande van de bruto-dekkingsgraad van 113,4% per diezelfde datum, zou dit resulteren in een indexatie van 0,05% voor de actieve deelnemers en 0,025% (de helft) voor de inactieve deelnemers. Gezien deze minimale verhoging is besloten om de pensioenen per 1 januari 2019 niet te indexeren. APFA verwacht dat zij de komende jaren de pensioenaanspraken slechts beperkt zal kunnen indexeren.

(d) Kortingsbeleid

Bij een ontoereikende financiële positie van het fonds kan op grond van artikel 41 van het pensioenreglement het sturingsmiddel van het korten (verlagen) van de opgebouwde en ingegane pensioenen en/of het verlagen van de toekomstige pensioenopbouw worden ingezet. APFA zal hiertoe overgaan indien alle sturingsmiddelen maximaal zijn ingezet en het fonds desondanks naar verwachting niet binnen de vastgestelde termijnen kan herstellen. De werkgevers en werknemers zullen voordat APFA overgaat tot het toepassen van een korting eerst in de gelegenheid worden gesteld om nieuwe afspraken te maken over een oplossing voor het tekort. Indien dit overleg binnen drie maanden niet tot een oplossing voor het tekort leidt, zal APFA eenzijdig uitvoering geven aan het bepaalde in artikel 41 van het pensioenreglement. Daarbij zal APFA zich houden aan de volgende uitgangspunten:

- Evenwichtige belangenbehartiging van (actieven/gewezen) deelnemers, gepensioneerden en de werkgevers, uiteraard binnen de kaders die werkgevers en werknemers voor de inhoud en financiering van het NPR 2014 zijn overeengekomen;

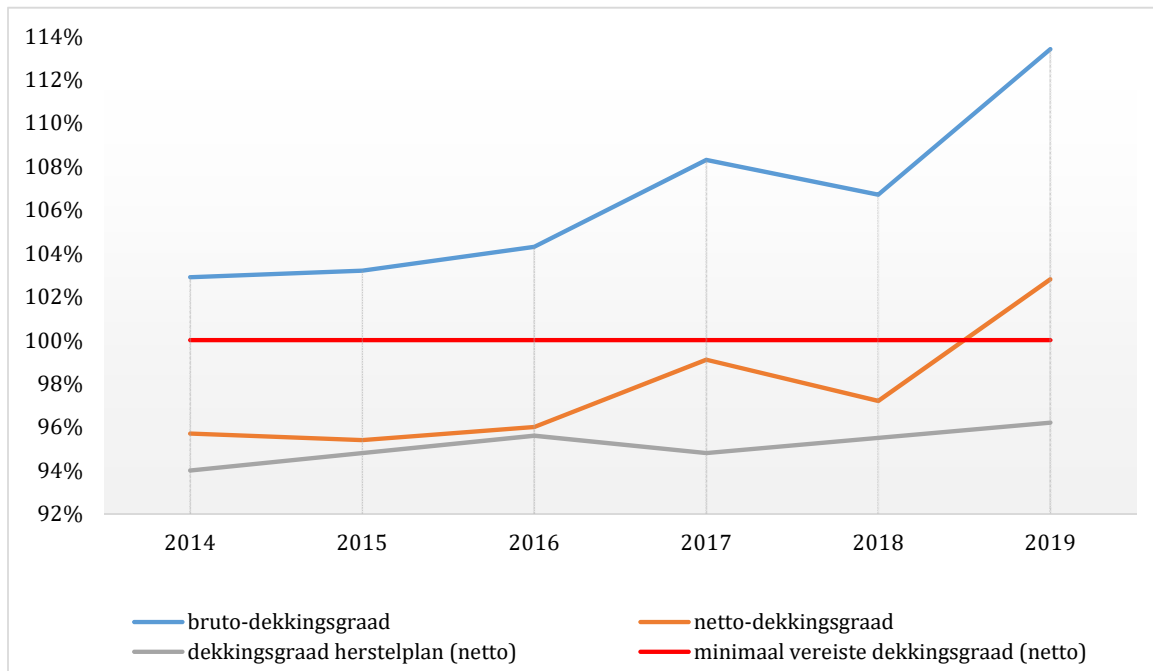
- De maatregelen moeten leiden tot een gestaag herstel van de dekkingsgraad gedurende de looptijd van het herstelplan. Hiermee wordt voorkomen dat maatregelen worden uitgesteld tot het einde van de looptijd van het herstelplan.

3.2 Financiële positie en herstelplan

De dekkingsgraad is de belangrijkste graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De bruto-dekkingsgraad is de verhouding tussen de bezittingen en verplichtingen van het fonds uitgedrukt in een percentage. De netto-dekkingsgraad houdt rekening met de door de toezichthouder vereiste buffer om tegenvallers te kunnen opvangen. De netto-dekkingsgraad is de verhouding tussen de bezittingen minus deze buffer (weerstandsv Vermogen) enerzijds en de verplichtingen van het fonds anderzijds.

APFA voert sinds 1 januari 2014 een herstelplan uit waarin het beleid is beschreven dat moet leiden tot het herstel van de financiële positie van het NPR 2014 binnen de door de CBA voorgeschreven hersteltermijn. Conform de richtlijnen van de Centrale Bank van Aruba eindigt het herstelplan indien de netto-dekkingsgraad gedurende twee achtereenvolgende kwartalen boven de 100% uitkomt. In het tweede kwartaal van 2019 bereikte APFA voor het eerst een netto-dekkingsgraad boven 100%. Aangezien ook de dekkingsgraad in het derde kwartaal boven de minimum netto-dekkingsgraad van 100% was, is het herstelplan komen te vervallen. Hiermee is het pensioenfonds per 1 oktober 2019, officieel volledig hersteld. Dit is zes jaar eerder dan de prognoses in het herstelplan aangaven.

In de grafiek hierna worden de ontwikkeling van de bruto-dekkingsgraad en de netto-dekkingsgraad vergeleken met het herstelplan en de minimaal vereiste dekkingsgraad vanaf eind 2014 tot en met eind 2019.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de factoren die in het verslagjaar hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de bruto- en de netto-dekkingsgraad. In de laatste kolom wordt tevens een vergelijking gemaakt met de projecties in het herstelplan.

Verloop dekkingsgraad (DG) in 2019 in %			
	Bruto-DG	Netto-DG	Netto-DG herstelplan
Begin van het jaar	106,7	97,2	95,5
Rendement op de beleggingen	5,9	5,3	0,4
Premie versus opbouw	-0,1	-0,1	0,1
Resultaat op kosten/uitkeringen/kanssystemen	0,7	0,7	0,3
Indexatie	0,0	0,0	0,0
Mutatie weerstandsvermogen en overige	0,2	-0,3	-0,1
Eind van het jaar	113,4	102,8	96,2

De belangrijkste elementen die hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het verslagjaar zijn:

- Beleggingen: het positieve effect op de dekkingsgraad door de beleggingen wordt veroorzaakt doordat het behaalde rendement op het pensioenvermogen van 9,4% hoger was dan de benodigde gemiddelde rente van 4,2% die APFA moest toevoegen aan de voorziening pensioenverplichtingen.
- Kanssystemen: het positieve effect op de dekkingsgraad door kanssystemen wordt voornamelijk veroorzaakt door het positieve resultaat op arbeidsongeschiktheid.
- Voor het verloop van de netto-dekkingsgraad speelde de toename van het weerstandsvermogen een rol. Dat weerstandsvermogen is afhankelijk van de samenstelling van de beleggingsportefeuille. Het weerstandsvermogen uitgedrukt als percentage van het belegd vermogen, steeg gedurende het verslagjaar van 8,9% naar 9,3%. Dit had een dalend effect op de netto-dekkingsgraad in het verslagjaar.

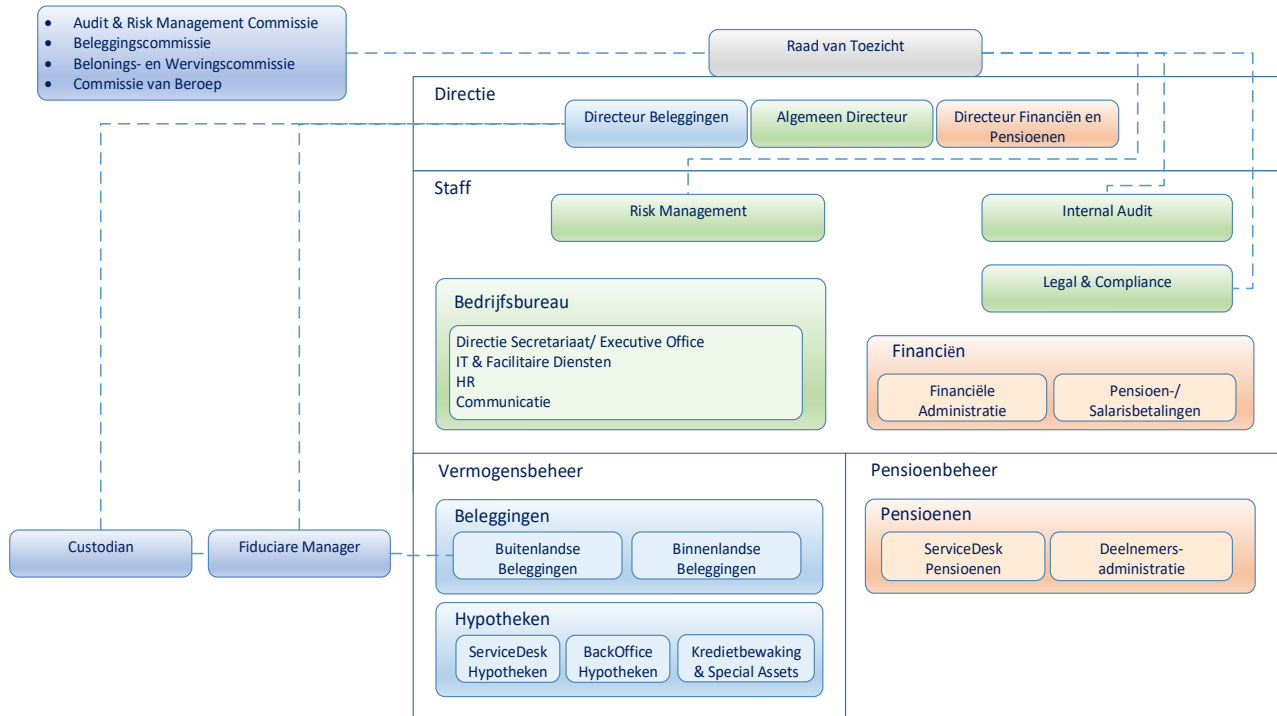
4. Besturing en naleving wet- en regelgeving

4.1.1 Bestuur en pensioenfondsorganisatie

Het pensioenfonds wordt bestuurd door een directie die bestaat uit minimaal twee en maximaal drie directeuren. Zij zijn verantwoordelijk voor het beleid en de uitvoering van de pensioenregeling. De directie legt verantwoording af aan de Raad van Toezicht. Die bestaat uit een onafhankelijke voorzitter en vier leden benoemd door werkgevers en vakbonden. De Raad van Toezicht wordt ook bijgestaan door een aantal commissies.

Het overzicht hierna geeft de structuur van de organisatie van APFA weer.

Governance-structuur APFA

In het verslagjaar is de governance-structuur van APFA dezelfde gebleven. Voor een omschrijving van de taken en verantwoordelijkheden van de directie verwijzen wij naar de toelichtingen in dit jaarverslag.

4.1.2 Bestuurswisselingen

Per 24 juni 2019 is de heer E.J. Goris benoemd als de nieuwe directeur Beleggingen. De heer Goris vervangt de heer L.M. ten Cate, die per 1 april 2018 zijn functie had neergelegd. De verantwoordelijkheden van de directeur beleggingen waren in de tussentijd tijdelijk overgenomen door de overige directieleden. De directie werd in het bewaken van het vermogensbeheer van de buitenlandse portefeuille ondersteund door een externe beleggingsdeskundige.

4.1.3 Geschiktheid en zelfevaluatie

APFA heeft voor het waarborgen van gekwalificeerd bestuur en intern toezicht beleid geformuleerd, dat de minimale eisen omschrijft die APFA stelt aan de deskundigheid en competenties van de directie en de leden van de Raad van Toezicht. Dit geschiktheidsbeleid beschrijft bovendien op welke wijze APFA invulling geeft aan de ontwikkeling van de deskundigheid en competenties van de directie en Raad van Toezicht en op welke wijze het functioneren van de directie en Raad van Toezicht jaarlijks wordt geëvalueerd. Geconstateerde aandachtsgebieden worden met cursussen of trainingen ingevuld. Hiervoor wordt jaarlijks een trainingsprogramma opgesteld.

In 2019 hebben de leden van de directie diverse trainingen en workshops gevolgd op het gebied van fraude en risicomanagement, pensioenen, pensioenrecht, fiduciair management, financiële rapportages, bestrijding witwassen en terrorismefinanciering.

De directie streeft naar gezonde mix van eensgezinde besluitvorming en 'elkaar uitdagen en kritisch bevragen'. Gedurende de jaarlijkse zelfevaluatie in 2019 heeft de directie verbeterpunten geïdentificeerd en verwerkt in een verbeterplan.

4.1.4 Beloningsbeleid

Om de (lange-termijn) organisatiedoelen te bereiken, is het belangrijk dat APFA beschikt over gemotiveerde en gekwalificeerde medewerkers die als team hier gezamenlijk aan bijdragen. Het fonds streeft naar een prestatie-gedreven bedrijfscultuur waarin onze deelnemers en gepensioneerden centraal staan en waarin de kernwaarden van APFA duidelijk tot uiting komen.

Het fonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid beschrijft uit welke vormen van beloning het beloningspakket van APFA bestaat en op welke wijze de beloning wordt vastgesteld. Het doel is om zo objectief mogelijk een kader te schetsen voor rechtvaardige beloning binnen APFA, opdat het fonds de juiste mensen kan aantrekken en goed personeel kan behouden. Daarnaast beoogt het beloningsbeleid prikkels te voorkomen die de medewerkers aanzetten tot het nemen van onverantwoorde risico's in de bedrijfsvoering en/of leiden tot onzorgvuldige dienstverlening aan klanten.

4.2 Pension fund governance

Om haar taken goed te kunnen uitvoeren is het belangrijk dat APFA professioneel is georganiseerd en zorgt dat in de organisatie gekwalificeerde en integere mensen werken. APFA moet daar zelf voor zorgen en zich daarbij houden aan de geldende wet- en regelgeving. Belangrijk in dit kader zijn de Landsverordening ondernemingspensioenfondsen, de "Pension Fund Governance" richtlijnen en de Richtlijn Integere Bedrijfsvoering van de CBA.

De CBA houdt toezicht op de naleving van de regels door alle Arubaanse pensioenfondsen. De organisatie van APFA voldoet aan al deze regels. In 2019 heeft de toezichthouder geen dwangsommen of boetes opgelegd aan het fonds. Evenmin heeft de toezichthouder aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven.

4.2.1 Gedragscode

Het pensioenfonds beschikt over een Gedragscode. Doel van de Gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen in het pensioenfonds door belanghebbenden en marktpartijen, door gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. Tevens dient de Gedragscode bij te dragen aan het waarborgen van de goede naam en reputatie van het pensioenfonds als marktpartij. De Gedragscode geeft onder andere regels over het omgaan met vertrouwelijke informatie, voorwetenschap, belangenconflicten en het vervullen van nevenfuncties. Alle 'Betrokkenen' (de leden van de Raad van Toezicht, de directie, medewerkers en andere aan het fonds verbonden personen) moeten bij aanvang van hun werkzaamheden voor het fonds een 'Verklaring tot naleven Gedragscode' ondertekenen. Jaarlijks worden de 'Betrokkenen' gevraagd om een vragenlijst in te vullen over de naleving van de Gedragscode.

De compliance officer is belast met het toezicht op de naleving van de Gedragscode. In 2019 werden er geen overtredingen of inbreuken op de Gedragscode ('incidenten') gerapporteerd.

4.2.2 Compliance

APFA heeft beleid vastgesteld met betrekking tot naleving van externe wet- en regelgeving (waaronder richtlijnen van de CBA), alsmede van interne procedures en gedragsregels om de reputatie en integriteit van

APFA te waarborgen. In 2019 omvatte het verantwoordelijkheidsgebied van de Compliance functie het uitvoeren van het toezicht op de naleving van wet- en regelgeving. Daarbij is ook nadruk gelegd op naleving van de Landsverordening voorkoming en bestrijding witwassen en terrorismefinanciering ("LWTF").

De Compliance functie werkt op basis van een jaarplan. Elk kwartaal brengt de Compliance Officer verslag uit aan de directie en de Audit- en Risk Commissie van de Raad van Toezicht over de stand van zaken op het gebied van compliance in de APFA-organisatie.

De belangrijkste ontwikkelingen en activiteiten in 2019 op het gebied van compliance waren:

- Bewaking en handhaving van het beleid dat APFA heeft opgesteld in het kader van de naleving van de LWTF.
- Het periodiek reviseren van het APFA Integriteitsbeleid en Fondsdocumenten en het opstellen van nieuw beleid waaronder het Uitbestedingsbeleid en het Verkiezingsreglement van de Raad van Toezicht.
- Het geven van adviezen aan de Raad van Toezicht, de directie en het management van APFA met betrekking tot juridische vraagstukken en procedures waarin APFA werd betrokken.
- Het levend houden van het integriteitsbewustzijn van de APFA medewerkers door middel van het houden van bijeenkomsten op het gebied van Compliance, Integriteit en Fraude.

4.3 Externe dienstverleners

In het verslagjaar heeft APFA gebruikgemaakt van diverse externe adviseurs en dienstverleners, waaronder Willis Towers Watson (adviserend actuaris/beleggingsdeskundige), Aon (certificerend actuaris voor boekjaar 2018 - 2020), Deloitte (controlerend accountant voor boekjaar 2018 - 2020). Daarnaast is het beheer van de buitenlandse beleggingsportefeuille uitbesteed aan Russell Investments (fiduciair manager) en is State Street Bank and Trust Company de onafhankelijke custodian (bewaarder van effecten).

De contracten die zijn afgesloten voor de uitbesteding zijn voor onbepaalde tijd aangegaan en op korte termijn opzegbaar. Het beleid van APFA is om onze uitbestedingsrelaties periodiek te evalueren. Verder is het beleid erop gericht om zowel de controlerend accountant als de certificerend actuaris steeds om de drie tot zes jaar te vervangen.

5. Communicatie

APFA spant zich in om de deelnemers, gepensioneerden en overige belanghebbenden op een transparante en proactieve wijze te blijven informeren over hun pensioen, de ontwikkelingen van het fonds en het gevoerde beleid. Een belangrijk aandachtspunt is om de informatie op een eenvoudige en begrijpelijke wijze aan te reiken.

In het verslagjaar heeft APFA op de volgende wijze gecommuniceerd met de belanghebbenden:

- Gedurende het jaar hebben de directie en de Raad van Toezicht bijeenkomsten gehouden met de vakbonden en aangesloten werkgevers om hen op de hoogte te houden van de belangrijke ontwikkelingen rondom de financiële positie van het fonds.
- In juli 2019 hebben de actieve deelnemers hun Uniform Pensioen Overzicht (UPO) over 2018 ontvangen.

- Op 2 oktober 2019 heeft APFA haar jaarlijkse Algemene Deelnemers Vergadering (ADV) gehouden en het jaarverslag 2018 gepresenteerd aan de deelnemers en gepensioneerden. De aanwezigen zijn in gelegenheid gesteld om vragen te stellen en hun mening ook kenbaar te maken via een webapplicatie. Tijdens de ADV heeft APFA ook het Populair Jaarverslag 2018 uitgereikt, waarin de informatie op een korte en eenvoudige wijze is gepresenteerd.
- Gedurende het jaar zijn er diverse persberichten gepubliceerd in de media op de website van APFA. De onderwerpen in deze berichten betroffen onder meer de financiële positie van het fonds, ontwikkelingen op de financiële markten, onderzoek naar nieuwe lokale beleggingsmogelijkheden en nieuwe pensioenproducten.
- Eind 2019 heeft APFA een krant verspreid met informatie over het fonds, het algemene beleid en het beleggingsbeleid, de financiële ontwikkelingen en een verslag van de ADV.

6. Risicomanagement

APFA beheerst de financiële en niet-financiële risico's op basis van het Integrale Risk Management Framework (RMF), waarin een gestructureerd intern risicobeheersings- en controlesysteem is vastgelegd. De Officer Risk Management ondersteunt de Directie bij de beleidsvorming op het gebied van risicomanagement en het bewaken hiervan. Hij is verantwoordelijk voor de evaluatie van de werking en effectiviteit van de risicobeheersingsmaatregelen in de organisatie. Risicomanagement is niet alleen de verantwoordelijkheid van de Officer Risk Management, maar ingebed in de gehele organisatie van APFA. Het beleid is erop gericht het beheersen van risico's maximaal te integreren in de dagelijkse processen. Het betreft hier zowel de eigen processen als de processen die zijn uitbesteed aan externe partijen. Daartoe hanteert APFA het zogeheten '3 lines of defense' model.

1st line of defense	Management en directie. De directie is verantwoordelijk voor de inrichting en goede werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem. Het management is voornamelijk verantwoordelijk voor de uitvoering en bewaking van de effectiviteit van de risicobeheersingsmaatregelen.
2nd line of defense	Risicomanagement- en compliance functie. Deze wordt actief betrokken bij het uitvoeren van specifieke risicobeheersingsmaatregelen, waaronder het vormen van risicobeleid, het nemen van risicobeheersingsmaatregelen en het beoordelen van de effectiviteit van de risicobeheersingsmaatregelen.
3rd line of defense	Onafhankelijke "internal audit" functie.

In het verslagjaar hebben er workshops plaatsgevonden over de risico's die samenhangen met informatie- en communicatietechnologie met de focus op cybersecurity en de risico's verbonden aan onzorgvuldig gebruik van onveilige online informatiebronnen. Daarnaast is er een aantal risicoassessments uitgevoerd op het gebied van frauderisico's, integriteitsrisico's, LWTF-gerelateerde risico's en de bij APFA aanwezige financiële risico's. De financiële risico's worden nader omschreven in de toelichting bij de jaarrekening.

7. Vermogensbeheer

7.1 Organisatie Beleggingen

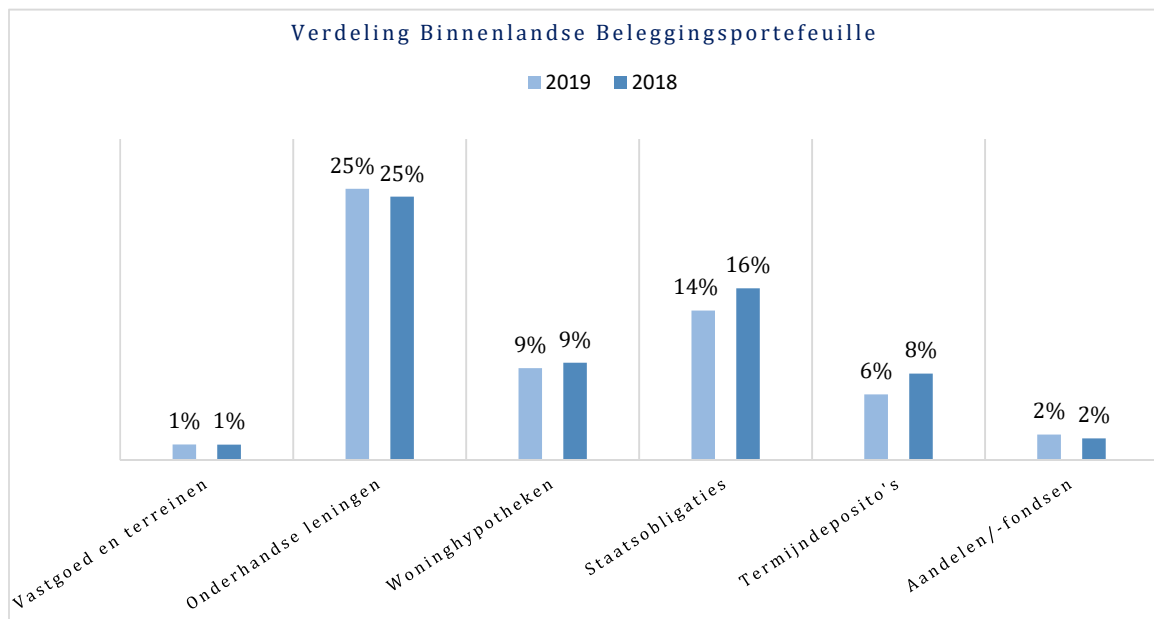
APFA belegt de aan haar toevertrouwde gelden zowel in de lokale- als in de internationale markt. De lokale beleggingen worden beheerd door de beleggingsafdeling van APFA. APFA verstrekt daarnaast woninghypotheken aan haar (gewezen) deelnemers en gepensioneerden, die daarvoor terecht kunnen bij een aparte hypotheekafdeling. De beleggingsactiviteiten en de administratie zijn van elkaar gescheiden.

Voor de buitenlandse beleggingen heeft APFA het beheer van de fondsmiddelen uitbesteed aan een fiduciair manager, Russell Investments. Deze partij belegt de internationale portefeuille volgens een door APFA vastgesteld mandaat. Russell is verantwoordelijk voor de samenstelling van de portefeuille, de selectie van managers die de beleggingen beheren en voor het risicobeheer. De onafhankelijke custodian (= effectenbewaarnemer) State Street Bank and Trust Company functioneert als administrateur en heeft een rapporterende en controlerende rol op het gebied van performancemeting en compliance.

7.2 Samenstelling beleggingen

Het pensioenfonds streeft op lange termijn naar een zo hoog mogelijk rendement binnen een aanvaardbaar risicoprofiel. De keuze van de beleggingsmix is bepalend voor de omvang van de beleggingsrisico's. Door de beleggingen te spreiden vermindert APFA de risico's binnen de beleggingscategorieën.

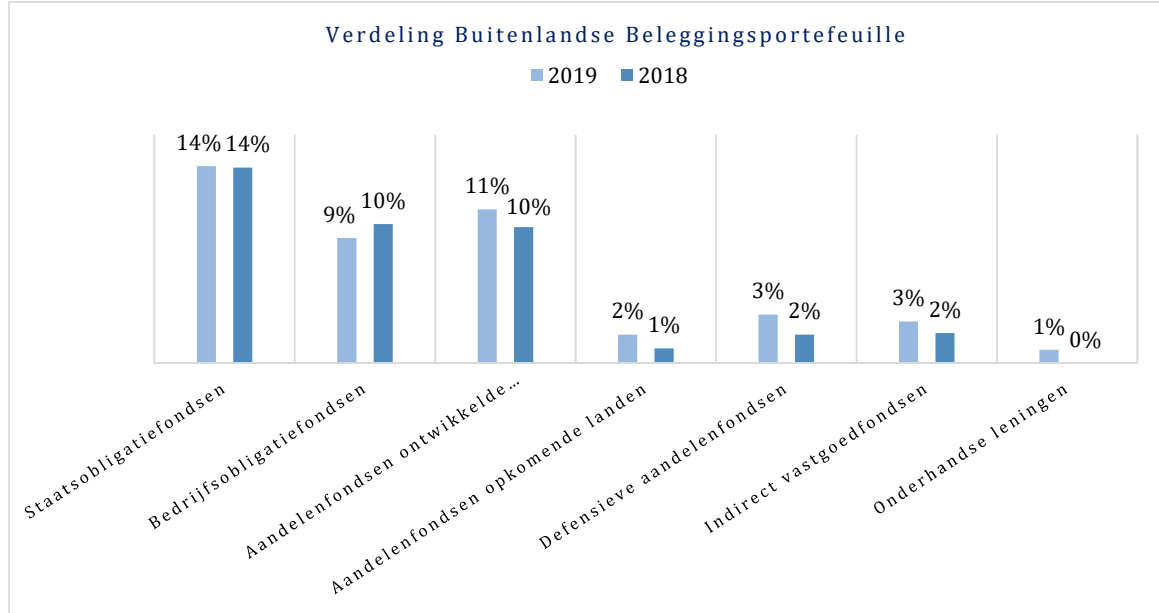
De twee onderstaande grafieken geven een grafische weergave van de verdeling over de categorieën in de binnenlandse beleggingsportefeuille en buitenlandse beleggingsportefeuille eind 2019 (en eind 2018 ter vergelijking).

De beleggingen in Aruba zijn in 2019 gestegen tot Afl. 1.694,0 miljoen (2018: Afl. 1.667,9 miljoen); dit is 57,9% van het belegd vermogen (2018: 61,3%). Net als in 2018 zijn de beleggingen in onderhandse leningen en in staatsobligaties de belangrijkste categorieën in de binnenlandse beleggingsportefeuille.

In 2019 heeft APFA geparticipeerd in een nieuwe consortiumlening aan het Hilton Hotel voor Afl. 107,5 miljoen. Van dit bedrag is per jaareinde 2019 Afl. 97,2 miljoen opgenomen. Het resterende bedrag wordt uitbetaald in 2020.

Bovendien heeft APFA in 2019 Afl. 11,3 miljoen aan verstrekkingen verricht aan het Aruba Growth Fund in verband met nieuwe acquisities van dit fonds.

De beleggingen buiten Aruba zijn in het verslagjaar gestegen tot Afl. 1.230,7 miljoen (2018: Afl. 1.051,8 miljoen); dit is 42,1% van het belegd vermogen (2018: 38,7%). De participaties in aandelenfondsen zijn onder meer gegroeid door de forse stijging van de aandelenkoersen wereldwijd in 2019 en de verhoging van de strategische allocatie naar zakelijke waarden conform het nieuwe beleggingsbeleid 2019–2021. Anderzijds is volgens dit beleid de strategische allocatie naar vastrentende beleggingen verlaagd, waardoor de beleggingscategorie bedrijfsobligatiefondsen in 2019 is afgenomen.

Bovendien heeft APFA in 2019 geparticipeerd in een nieuwe consortiumlening aan het Ritz Carlton Hotel Turks and Caicos voor Afl. 53,7 miljoen. Van dit bedrag is per jaareinde 2019 Afl. 27,5 miljoen opgenomen. Het resterende bedrag wordt uitbetaald in termijnen gespreid over een periode van 3 jaar.

7.3 Beleggingsrendement

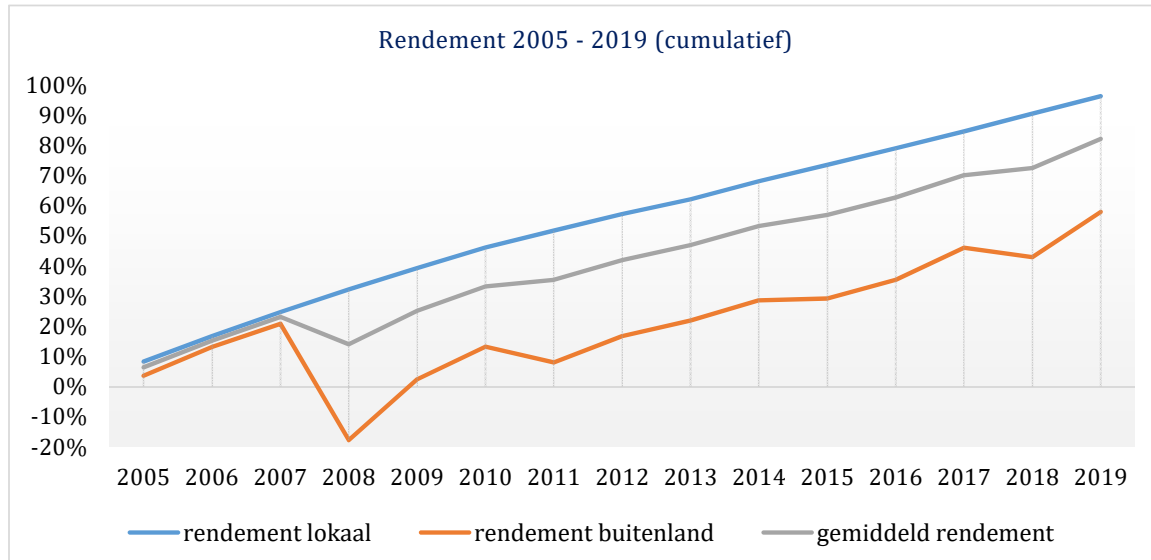
Het nettorendement van de totale beleggingen bedroeg in 2019 9,6% (2018: 2,4%), oftewel Afl. 266 miljoen (2018: 66 miljoen). Deze forse stijging van het rendement in 2019 is onder meer te danken aan het behaalde rendement van 15,0% op de internationale portefeuille (2018: -3,1%). Vooral de beleggingen in aandelen (24,1%) hebben gezorgd voor dit zeer goede resultaat. De beleggingscategorie vastrentende waarden behaalde een positief rendement van 9,2%.

Het rendement op de internationale portefeuille lag bovendien 0,15 procentpunt boven het rendement van de samengestelde benchmark, de maatstaf waarmee wij het rendement van de internationale portefeuille meten. Vooral de categorieën wereldwijde aandelen en wereldwijde obligaties hebben gezorgd voor een positieve bijdrage. Het cumulatieve extra rendement ten opzichte van de benchmark over de afgelopen drie jaar is 0,48 procentpunt (2018: 0,60 procentpunt).

Op de lokale beleggingen is in het verslagjaar een positief rendement van 5,8% behaald (2018: 5,9%). Dit komt neer op een bedrag van Afl. 93 miljoen (2018: 99 miljoen).

Lange-termijn rendement

Voor een pensioenfonds is het rendement op de lange-termijn belangrijk om in de toekomst de pensioenen te kunnen betalen. Onderstaande grafiek geeft het cumulatieve rendement over de afgelopen 15 jaar weer.

Het gemiddelde jaarrendement over de periode van 2005 tot en met 2019 bedraagt 5,5%. Over de vijftienjaarsperiode tot en met 2018 bedraagt het gemiddelde jaarrendement 5,3%.

8. Pensioenbeheer

8.1 Pensioenregeling

APFA voert het Nieuw Pensioen Reglement 2014 (NPR 2014) uit voor werknemers van de overheid, aan de overheid gelieerde instellingen en gesubsidieerde stichtingen. In het boekjaar zijn er geen wijzigingen in de regeling aangebracht. De pensioenregeling ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

- Voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling. De pensioenaanspraken die tot en met 31 december 2010 onder de Pensioenverordening Landsdienaren (PVL) zijn toegekend aan (gewezen) deelnemers en de voor 1 januari 2011 ingegane pensioenen vallen tevens onder het NPR 2014, maar worden niet geïndexeerd.
- Een opbouwpercentage van 1,75% per dienstjaar voor het ouderdomspensioen en 5/7e deel van 1,75% per dienstjaar voor het partnerpensioen.
- De pensioengevende dienstduur is gemaximeerd op 40 jaar. Na het bereiken van dit maximum is voortzetting van de pensioenopbouw een keuze van de deelnemer.
- De reguliere pensioenleeftijd is de AOV-leeftijd. Bij eerdere ingang wordt het pensioen actuair verlaagd.
- Franchise (inbouw AOV) van Afl. 17.616.

Deelneming aan het fonds treedt in werking wanneer de werknemer door de werkgever is aangemeld bij APFA. APFA is op geen enkele wijze verantwoordelijk voor de gevolgen van het niet juist en/of tijdig doorgeven van informatie door de werkgevers.

Voor een uitgebreide omschrijving van de pensioenregeling verwijzen wij naar bijlage A van dit jaarverslag.

8.2 Overgangsregeling NPR 2014

Naast de NPR 2014-pensioenregeling voert het fonds ook de overgangsregeling NPR 2014 uit zoals overeengekomen met het Land Aruba. Deze regeling houdt op hoofdlijnen in dat bij vervroegde pensionering er onder bepaalde voorwaarden geen korting van de uitkering wordt toegepast over het deel van het pensioen dat de (gewezen) deelnemer tot 1 januari 2011 in de PVL heeft opgebouwd. Voor een uitgebreide omschrijving van de overgangsregeling verwijzen wij naar bijlage A van dit jaarverslag.

8.3 Deelnemerspopulatie

In onderstaande tabel is een mutatieoverzicht opgenomen met de ontwikkelingen in het deelnemersbestand in 2019.

(in aantal personen)	Actief	Arbeids- ongeschikt	Pensioen- gerechtigden	Slapers	Totaal
Deelnemers per 1 januari 2019	7.045	40	4.060	928	12.073
Indiensttredingen	275	-	-	-16	259
Uitdiensttredingen	-193	-	-	193	-
Pensionering	-83	2	97	-16	-
Overlijden	-8	-2	-100	-3	-113
Overige mutaties	-22	-	69	-6	41
Deelnemers per 31 december 2019	7.014	40	4.126	1.080	12.260

De nieuwe indiensttredingen zijn vooral in de sectoren overheid en onderwijs. De toename van het aantal pensioengerechtigden ligt in lijn met de stapsgewijze verhoging van de AOV-leeftijd.

8.4 Ontwikkeling leeftijdsverwachting

Om in te schatten hoeveel pensioen APFA in de toekomst moet uitkeren aan de deelnemers en gepensioneerden gebruikt APFA overlevingstafels waarmee de gemiddelde levensverwachting wordt bepaald. De overlevingstafels van APFA zijn gebaseerd op de basistabel van het Centraal Bureau voor de Statistiek met een correctiefactor om deze aan te laten sluiten op de ervaringssterfte van het deelnemersbestand van APFA. Deze tafels houden ook rekening met de verwachte toekomstige levensverwachting van de deelnemers.

De sterftegrondslagen zijn conform het vastgestelde beleid in het verslagjaar opnieuw getoetst en prudent bevonden.

8.5 Rekenrente

Voor het vaststellen van de waarde van de pensioenverplichtingen maakt APFA gebruik van een vaste rekenrente. APFA hanteert een rekenrente van 4% voor de voorwaardelijk geïndexeerde pensioenen en 4,5% voor de niet-geïndexeerde pensioenen. APFA toetst conform het vastgestelde beleid jaarlijks of de gehanteerde rekenrentes nog prudent zijn. Deze toetsing heeft ertoe geleid dat de gehanteerde rekenrentes in het verslagjaar ongewijzigd zijn gebleven. Het bestuur blijft kritisch kijken naar de aannames in het

rekenrentebeleid zodat deze blijven aansluiten bij de toekomstvisie van APFA met betrekking tot o.a. de ontwikkeling van de (herbeleggings)rente.

9. Uitvoeringskosten

Voor het uitvoeren van de pensioenregeling maakt APFA jaarlijks kosten. Deze kosten zijn in twee hoofdcategorieën te onderscheiden: kosten van het pensioenbeheer en kosten van het vermogensbeheer.

Pensioenbeheer

De kosten van het pensioenbeheer (ook wel “pensioenuitvoeringskosten” genoemd) bestaan uit o.a. de kosten voor administratie, communicatie, extern advies, bestuur en toezicht. De pensioenuitvoeringskosten worden deels gedekt door de vrijval uit de voorziening voor excassokosten. Dit zijn kosten die APFA maakt om de pensioenen te kunnen uitkeren. De hoogte daarvan is afhankelijk van de feitelijke uitkeringen gedurende het jaar.

In 2019 bedroeg de vrijval uit de voorziening voor excassokosten Afl. 2,3 miljoen. De resterende kosten van Afl. 10,7 miljoen werden gedekt door een kostenopslag in de premie. Op basis van de gefactureerde premie in 2019 bedroeg deze opslag Afl. 11,3 miljoen. Dit resulteerde in een positieve marge op kosten van Afl. 0,6 miljoen.

Het fonds verleende in 2019 geen premiekorting en paste geen terugstorting van premie toe.

Vermogensbeheer

De kosten van het buitenlands vermogensbeheer bestaan uit vier categorieën: de kosten voor het fiduciair management, de beheerkosten van de beleggingsfondsen, de kosten van de custodian en de kosten van de externe beleggingsdeskundige. Deze kosten worden in mindering gebracht op het behaalde rendement op de buitenlandse beleggingsportefeuille.

De totale kosten bedroegen in 2019 circa 0,52% (circa Afl. 5,8 miljoen) van het gemiddeld belegd vermogen. Daarvan bedroegen de kosten van fiduciair management circa 0,23% (circa Afl. 2,5 miljoen), de kosten van de custodian circa 0,01% (Afl. 0,2 miljoen), de beheerkosten van de beleggingsfondsen circa 0,27% (circa Afl. 3,0 miljoen) en de kosten van de externe beleggingsdeskundige circa 0,01% (circa Afl. 0,1 miljoen).

Uitgedrukt in basispunten zijn de vermogensbeheerkosten in 2019 met 4 basispunten gestegen ten opzichte van 2018. Deze stijging werd vooral veroorzaakt door de toename van participaties in aandelenfondsen binnen de buitenlandse portefeuille.

In de jaarrekening zijn de vermogensbeheerkosten verantwoord op basis van de gefactureerde kosten. Niet-gefactureerde kosten van de externe vermogensbeheerders zijn in de jaarrekening gesaldeerd met beleggingsresultaten. Het gevolg hiervan is dat op pagina 62 van de jaarrekening onder de post “vermogensbeheerskosten” alleen de (directe) kosten van het binnenlandse vermogensbeheer worden vermeld.

Het bestuur onderschrijft het belang van kostenbeheersing en blijft hiervoor aandacht hebben. Door de stijging van het belegd vermogen nemen ook de kosten in absolute zin voor het vermogensbeheer toe. Daarnaast nemen de pensioenbeheerkosten toe doordat APFA aan strengere vereisten vanuit wet- en regelgeving moet voldoen. Niettemin blijft de directie in haar beleid steeds nadruk leggen op kostenbesparing waar dat mogelijk is.

Verslag van de Raad van Toezicht

Verslag van de Raad van Toezicht

De directie van APFA heeft de jaarrekening en de daarbij behorende toelichtingen over het verslagjaar 2019, na controle door Deloitte Dutch Caribbean, aan de Raad van Toezicht (hierna: “de Raad”) voorgelegd. Conform artikel 16 lid 3c van de statuten van APFA heeft de Raad de jaarrekening, mede aan de hand van de door Deloitte Dutch Caribbean afgegeven controleverklaring, vastgesteld. Wij verklaren het eens te zijn met de gepresenteerde jaarrekening 2019, de bijbehorende toelichting en met het gestelde in het Bestuursverslag.

Toezicht

De Raad houdt volgens haar statutaire taak toezicht op het beleid en beheer door de directie en op de algemene zaken binnen APFA waaronder een adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenbehartiging. De Raad richt zich bij de vervulling van haar taak op het belang van APFA en ziet erop toe dat APFA handelt ten behoeve van al haar belanghebbenden. De taken van de Raad bestaan uit hoofd- en bijzondere taken. Deze zijn vastgelegd in de statuten. Een van de bijzondere taken betrof de benoeming van een nieuwe directeur Beleggingen, de heer E.J. Goris.

De Raad is verantwoordelijk voor de kwaliteit van haar eigen functioneren. De in verband hiermee opgestelde regels ten aanzien van de individuele en collectieve verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden van de Raad zijn nader beschreven in het Raadsreglement. Daarbij geldt dat in geval van strijdigheid tussen bepalingen in het Raadsreglement en bepalingen van de statuten, de laatste prevaleren.

De aan de Raad volgens de statuten opgedragen taken zijn in het verslagjaar tijdig en volledig uitgevoerd, wat heeft bijgedragen tot doelmatigheid van het toezicht. Om het toezicht te kunnen uitoefenen, is tijdige en betrouwbare managementinformatie noodzakelijk. De Raad heeft in 2019 opnieuw de beschikking gehad over onder andere de volgende rapportages:

- periodieke rapportages van de directie o.a. op het gebied van de beleggingen en de begroting;
- kwartaal performancerapportages van de fiduciaire manager;
- kwartaal compliance rapportages van de custodian;
- kwartaalrapportage van de afdeling beleggingen;
- kwartaalrapportages van bevindingen van de Internal Auditor;
- kwartaalrapportages van de Compliance Officer.

Naast de bovengenoemde rapportages, zijn gesprekken met bepaalde functionarissen binnen de organisatie een belangrijke informatiebron voor de Raad. In het verslagjaar heeft de Raad zich laten voorlichten door de Officer Riskmanagement over de risico's die inherent zijn aan de bedrijfsvoering van APFA en is in een workshop met de Compliance Officer en Internal Auditor, het thema Fraudepreventie behandeld.

Raadsvergaderingen

De Raad heeft in het verslagjaar 13 reguliere vergaderingen gehouden inclusief de reguliere kwartaalvergaderingen met de Beleggingscommissie. Naast deze vergaderingen heeft de Raad met de raadscommissies periodiek vergaderd. Het opkomstpercentage van raadsleden voor de genoemde raadsvergaderingen en de mate waarin de raadsleden in deze vergaderingen participeerden waren in 2019 – evenals in voorgaande jaren – zeer hoog.

Leden van de Raad zijn in 2019 ook aanwezig geweest op de kwartaalbijeenkomsten die door APFA zijn gehouden voor de vakbonden en werkgevers en op de Algemene Deelnemersvergadering van APFA die in oktober 2019 werd gehouden.

Beleid en Compliance

De Raad toetst periodiek of de inhoud van specifieke fonds- en beleidsdocumenten overeenkomt met de door wet- en regelgeving voorgeschreven kaders. De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van het beleid van APFA en reviseert periodiek de fonds- en beleidsdocumenten van APFA. In 2019 heeft de directie de volgende fondsdocumenten en beleidstukken ingediend bij de Raad van Toezicht ter beoordeling en goedkeuring:

- Het beloningsbeleid en performancemanagementbeleid van de directie;
- De actuariële en bedrijfstechnische nota NPR 2014;
- Het uitbestedingsbeleid (in verband met de inwerkingtreding van de CBA Policy Paper on Outsourcing);
- Het vastgoedbeleid;
- Het verkiezingsreglement van de Raad van Toezicht.

Naast het toetsen van goedkeuren van revisies, heeft de Raad in 2019 goedkeuring gegeven aan de vastlegging van de procedures met betrekking tot de verkiezing van een Raadslid in het Verkiezingsreglement Raad van Toezicht Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba.

Commissies van de Raad

De Raad heeft in het verslagjaar goed gebruik gemaakt van de raadscommissies. De adviezen van deze commissies zijn door de Raad meegenomen in haar overwegingen bij de totstandkoming van de raadsbesluiten en in de adviezen aan de directie. Een raadscommissie is in principe samengesteld uit leden van de Raad, maar ook externe deskundigen kunnen lid zijn van een commissie, zoals dat in de Commissie van Beroep en de Beleggingscommissie het geval is. Voor de samenstelling van de raadscommissies wordt verder verwezen naar bijlage D van dit jaarverslag.

Geschiktheid en zelfevaluatie

Op basis van het Geschiktheidsbeleid bevordert de Raad actief het niveau van de kennis, vaardigheden en professioneel gedrag van de individuele raadsleden en de Raad als collectief. Hierdoor streeft de Raad ernaar om de kwaliteit van het toezicht op goed niveau te houden.

In 2019 hebben de raadsleden diverse opleidingen en trainingen gevolgd op het gebied van o.a. institutioneel vermogensbeheer, riskmanagement en governance.

De door de CBA Pension Fund Guidelines voorgeschreven zelfevaluatie van de Raad, wordt jaarlijks gehouden onder leiding van externe deskundigen. De in 2019 gesignaleerde verbeterpunten zijn verwerkt in een actieplan. Onderwerpen die naar voren kwamen, waren onder andere de efficiency van de vergaderingen en de rol van de Raadssecretaris. Ook de Beleggingscommissie heeft in het verslagjaar een zelfevaluatie verricht waarbij o.a. de rol van de commissie en de terugkoppeling van adviezen aan de Raad tegen het licht werden gehouden.

De Raad evalueert en beoordeelt ook het functioneren van de directeuren. De doelstelling en de daaraan verbonden prestatiecriteria worden vastgelegd in een prestatiecontract. De Raad wordt in dit traject ondersteund door de Belonings- en wervingscommissie, die gedurende 2019 periodieke

beoordelingsgesprekken met de directeuren heeft gevoerd. De beoordeling van de directeuren over de door hen in 2019 geleverde prestaties heeft plaatsgevonden in het tweede kwartaal van 2020.

De Raad is van oordeel dat de directie van APFA als goed bestuur heeft gefunctioneerd en haar werk zorgvuldig en met grote ijver heeft gedaan; het jaarplan is naar behoren uitgevoerd. Bij de uitvoering van diverse projecten heeft de directie zich laten ondersteunen door externe deskundigen, maar zij behield zelf de verantwoordelijkheid ten aanzien van het inrichten van het beleid en de uitvoering daarvan.

Naleving gedragscode

Evenals andere APFA betrokkenen dienden de leden van de Raad de 'verklaring tot naleving gedragscode' af te geven. Alle raadsleden hebben deze verklaring ondertekend en vullen jaarlijks de vragenlijst in die behoort bij de Gedragscode. De Compliance Officer heeft naar aanleiding van de ingevulde vragenlijsten geen bijzonderheden geconstateerd.

Honorering

De leden van de Raad ontvangen een vaste vergoeding voor hun werkzaamheden. In 2019 is de honorering niet gewijzigd en was als volgt: de voorzitter van de Raad ontvangt een vaste vergoeding van Afl. 51.000 op jaarbasis en de overige raadsleden ontvangen Afl. 42.000 op jaarbasis.

De Raad is van mening dat de huidige honorering in overstemming is met de doelstellingen van APFA en passend is gelet op de omvang en organisatie van APFA. De honorering staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde geschiktheidseisen en het tijdsbeslag. De externe leden van de Commissie van Beroep en de Beleggingscommissie ontvangen ook een vergoeding voor hun lidmaatschap die naar de mening van de Raad marktconform is.

Samenstelling van en wijzigingen in de samenstelling van de Raad en Raadscommissies

De Raad is samengesteld uit vijf leden waar van één wordt benoemd door de Minister van Financiën namens Land Aruba, twee leden namens de bij APFA aangesloten vakbonden en één lid namens de aangesloten ("Aangewezen") werkgevers. De Raad benoemt een onafhankelijk deskundige tot haar voorzitter.

In maart 2019 werd mevrouw I.M.M. Hernandez-Swaen door de Minister Van Financiën benoemd tot lid van de Raad van Toezicht. Mevrouw Hernandez volgde de heer P.E. Croes op, die na het vervullen van twee zittingstermijnen, aftrad.

De heer F.R. de Kort, lid van de Raad van Toezicht benoemd door de Aangewezen Werkgevers, heeft op 1 augustus 2020 een tweede (en laatste) zittingstermijn vervuld. Een opvolger is reeds in de op 19 juni 2020 gehouden verkiezingen onder voorbehoud van goedkeuring door de Centrale Bank van Aruba (CBA) benoemd. Tot het moment waarop de CBA de bedoelde goedkeuring zal hebben gegeven, zal de heer De Kort nog in functie blijven.

In januari 2019 werd de heer H.M. Koolman benoemd tot lid van de Beleggingscommissie.

Oordeel

Gezien de inhoud van de verstrekte documenten, de in de vergaderingen gegeven toelichtingen en antwoorden op aanvullende vragen, is de Raad van oordeel dat de directie de aan haar toebedeelde taken goed en naar behoren heeft uitgevoerd op basis van een evenwichtig beleid.

De Raad heeft vastgesteld dat directie, managementteam en medewerkers van APFA de vele verschillende uitdagingen in 2019 voortvarend en met deskundigheid hebben omgezet in goede resultaten. De Raad is hun daarvoor dankbaar.

De Raad van Toezicht,

E.L. Farro, Voorzitter
I.M.M. Hernandez-Swaen
F.R. de Kort
H.M.C. Beukenboom
G. Werleman

13 augustus 2020

Jaarrekening

Balans van APFA

na resultaatbestemming, in 1.000 Afl.

	Toelichting	2019	2018
ACTIVA			
Vaste activa			
Materiële vaste activa	1	9.748	10.156
Beleggingen			
Vastgoedbeleggingen	2	42.964	39.317
Financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs	3.1	1.608.678	1.573.289
Financiële activa tegen reële waarde	3.2	1.273.095	1.107.110
		2.924.737	2.719.716
Vorderingen en overlopende activa			
Vorderingen uit pensioenactiviteiten	4	23.705	21.623
Vorderingen uit beleggingsactiviteiten	5	20.053	21.053
Liquide middelen	6	54.325	49.861
		98.083	92.537
Totaal activa		3.032.568	2.822.409
PASSIVA			
Eigen vermogen	7	369.547	191.895
Voorziening pensioenverplichtingen	8	2.650.709	2.618.206
Schulden en overige passiva	9	12.312	12.308
Totaal passiva		3.032.568	2.822.409

De bijbehorende toelichting vormt een integraal onderdeel van de jaarrekening.

Totaalresultaat van APFA

in 1.000 Afl.

	Toelichting	2019	2018
Baten			
Premiebijdragen	12	63.505	70.410
Beleggingsresultaten	13	272.710	66.422
Overige baten	14	1.682	1.624
Totaal baten		337.897	138.456
Lasten			
Wijziging voorziening pensioenverplichtingen	15	32.503	37.029
Pensioenuitkeringen	16	114.906	111.514
Pensioenuitvoeringskosten	17	13.015	11.941
Totaal lasten		160.424	160.484
Resultaat		177.473	-22.028
Financiële baten en lasten		179	529
Totaal resultaat		177.652	-21.499
'Other Comprehensive Income' (OCI)		-	-
Totaal resultaat inclusief OCI		177.652	-21.499

De bijbehorende toelichting vormt een integraal onderdeel van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht van APFA

in 1.000 Afl.

	Toelichting	2019	2018
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Ontvangen premiebijdragen en inkoopsummen		64.276	90.583
Ontvangen duurtetoelagen		45.187	53.360
Ontvangen interest en commissie		93.592	84.499
Overige beleggingsopbrengsten		1.896	1.657
Betaalde pensioenuitkeringen		-114.489	-111.660
Betaalde duurtetoelagen		-47.234	-47.695
Betaalde pensioenuitvoeringskosten		-14.415	-10.383
		28.813	60.361
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Ontvangen interest, dividend en commissie	13	28.216	23.614
Gerealiseerde resultaten op beleggingen	13	16.530	15.575
Netto aankoop van beleggingen		-66.048	-109.042
Investerings in materiële vaste activa	1	-168	-349
Betaalde brokerskosten	13	-2.879	-2.557
		-24.349	-72.759
Mutatie geldmiddelen		4.464	-12.398
Saldo geldmiddelen per 1 januari	6	49.861	62.259
Saldo geldmiddelen per 31 december	6	54.325	49.861

De bijbehorende toelichting vormt een integraal onderdeel van de jaarrekening.

Toelichting behorende tot de jaarrekening

I Algemeen

Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba (APFA), gevestigd en kantoorhoudende te Seroe Blanco nr. 4 in Aruba, is opgericht op 29 april 2005. De Landsverordening privatisering APFA (LPA) gepubliceerd in het afkondigingsblad van Aruba AB 2005 no. 2 regelt o.a. de intrekking van de Landsverordening oprichting Algemeen Pensioenfonds (AB 1995 no. GT 28) en de overgang van de vermogensbestanddelen en het personeel van de publiekrechtelijke rechtspersoon Algemeen Pensioenfonds van Aruba naar APFA. Per Landsbesluit van 28 april 2005 werd besloten dat de LPA, met uitzondering van de artikelen 2, 6, 12 tot en met 18 en 22, eerste lid, onderdelen b, c en d, in werking trad met ingang van 29 april 2005.

APFA voert het Nieuw Pensioen Reglement 2014 (NPR 2014) uit. Dit pensioenreglement is per 1 januari 2014 ingevoerd en heeft het voormalige Nieuw Pensioen Reglement 2011 (NPR 2011) vervangen. De opgebouwde rechten en aanspraken van de (gewezen) deelnemers en het vermogen in het NPR 2011 zijn ingebracht in het NPR 2014.

Per 1 januari 2015 is het Nieuw Pensioen Reglement 2005 (NPR 2005) samengevoegd met het NPR 2014, waarbij de rechten en aanspraken van de (gewezen) deelnemers en het vermogen van het NPR 2005 zijn ingebracht.

Het NPR 2014 is een middelloonregeling met voorwaardelijke indexatie. Voor een gedetailleerdere uitleg over de pensioenregeling verwijzen wij naar bijlage A van dit jaarverslag.

APFA voert voor het Land Aruba de overgangsregeling NPR 2014 uit. De overgangsregeling NPR 2014 maakt voor voormalige deelnemers aan de Pensioenverordening Landsdienaren vervroegde pensionering mogelijk zonder dat het pensioen actuariael wordt verlaagd. Deze overgangsregeling wordt in tegenstelling tot de pensioenregeling op omslagbasis gefinancierd. Dit betekent dat op het moment van vervroegde pensioeningang van een rechthebbende, de bijbehorende kostendekkende koopsom aan APFA moet worden betaald. APFA vervult voor deze regeling uitsluitend een administratieve functie en houdt daarom voor deze regeling geen vermogen en geen voorziening aan.

Ook voert APFA voor SETAR de prepensioenregeling uit. Werknemers van SETAR die gebruik maken van deze regeling ontvangen een loongerelateerde uitkering ("prepensioenuitkering") met voortzetting van pensioenopbouw na ontslag als bedoeld in artikel 19 van het pensioenreglement. De prepensioenuitkering wordt tot het bereiken van de AOV-leeftijd van de rechthebbende uitgekeerd. Ook voor deze regeling vervult APFA uitsluitend een administratieve functie: de prepensioenuitkeringen worden door APFA aan de rechthebbenden uitbetaald en worden door APFA direct bij SETAR in rekening gebracht. APFA houdt daarom voor deze regeling geen vermogen en geen voorziening aan.

Tot slot voert APFA voor de aangesloten werkgevers de duurtetoeslagregeling en overige uitkeringen uit. Ook voor deze regeling vervult APFA uitsluitend een administratieve functie: de duurtetoeslaguitkeringen worden door APFA aan de rechthebbenden uitbetaald en worden door APFA direct bij de werkgevers in rekening gebracht. APFA houdt daarom voor deze regeling geen vermogen en geen voorziening aan.

Directie

APFA wordt in en buiten rechte vertegenwoordigd door de directie, bestaande uit minimaal twee en maximaal drie directeuren. Indien het rechtshandelingen betreft die een belang van Afl. 30.000 niet te boven gaan, wordt

APFA vertegenwoordigd door iedere directeur afzonderlijk. Voor rechtshandelingen boven Afl. 30.000 wordt APFA door twee directeuren gezamenlijk handelend vertegenwoordigd.

De directie is verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding van het pensioenfonds, het optimaliseren van werkprocessen, de managementrapportage en het voorbereiden c.q. uitvoeren van het beleid. De wijze van besluitvorming en vastlegging van de bevoegdheden zijn opgenomen in de Statuten en nader uitgewerkt in een Directiereglement.

De directie is 30 keer bijeengekomen in het verslagjaar (2018: 46 keer).

Raad van Toezicht

De directie staat onder toezicht van een Raad van Toezicht, bestaande uit vijf leden. De samenstelling van de Raad van Toezicht is gebaseerd op het principe van pariteit. Dit betekent dat de werkgevers en de werknemers ieder twee leden benoemen in de Raad van Toezicht. Deze vier leden stellen een onafhankelijke deskundige aan als voorzitter. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor de duur van vier jaar. De leden kunnen eenmaal worden herbenoemd voor een periode van vier jaar.

De Raad van Toezicht houdt toezicht op de directie en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Onderdeel van de taken van de Raad van Toezicht zijn o.a. het benoemen van de leden van de directie, het functioneren als adviseur en klankbord voor de directie en het goedkeuren van o.a. het pensioenreglement, het jaarverslag en het beleggingsbeleid. De wijze van besluitvorming en vastlegging van de bevoegdheden zijn opgenomen in de Statuten en nader uitgewerkt in een Raadsreglement.

De Raad van Toezicht is 13 keer bijeengekomen in het verslagjaar (2018: 13 keer).

De Raad van Toezicht wordt bijgestaan door de Audit- en Risk Management Commissie, Belonings- en Wervingscommissie, Commissie van Beroep en Beleggingscommissie.

Audit- en Risk Management Commissie

Deze commissie heeft een toezichthoudende functie op onder meer: de werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen, het toezicht op de naleving van de relevante wet- en regelgeving en gedragscodes, de financiële informatievervalsing en het functioneren van de interne financiële verslaglegging en de naleving van aanbevelingen en opmerkingen van de interne controleur en externe accountants. In 2019 heeft de commissie 8 keer vergaderd (2018: 6 keer).

Belonings- en Wervingscommissie

Deze commissie ondersteunt de Raad van Toezicht bij de aanstelling van directeuren en het doen van een voorstel inzake hun bezoldiging, het jaarlijks vaststellen van de prestatiecriteria voor directeuren, de beoordeling van de realisatie hiervan en het opmaken van het remuneratierapport. In 2019 heeft de commissie 9 keer vergaderd (2018: 9 keer).

Commissie van Beroep

Deze commissie adviseert over geschillen tussen APFA en een werkgever, een deelnemer, een gewezen deelnemer, hun rechtverkrigende of een ander die naar het oordeel van de commissie in zijn rechten jegens APFA getroffen. Het betreft geschillen inzake fondsbesluiten die zijn genomen krachtens de Statuten en pensioenreglementen en die niet van algemene strekking zijn. In 2019 heeft de commissie 3 keer vergaderd (2018: 4 keer).

Beleggingscommissie

De taak van deze commissie is het adviseren van de Raad van Toezicht en het ondersteunen van de besluitvorming van de Raad van Toezicht op het gebied van het beleggingsbeleid. De beleggingscommissie toetst tevens of het beleggingsbeleid naar behoren wordt uitgevoerd en doet daarover ieder kwartaal verslag aan de Raad van Toezicht. In 2019 heeft de commissie 6 keer vergaderd (2018: 7 keer). Bovendien heeft de commissie in 2019 7 keer met de Raad van Toezicht vergaderd.

II Financiële positie

Beoordeling financiële positie

APFA valt onder toezicht van de Centrale Bank van Aruba (CBA). Hiermee zijn het wettelijk kader, zoals vastgelegd in de Landsverordening Ondernemingspensioenfondsen, de actuariële richtlijnen van de CBA en de solvabiliteitsrichtlijnen van de CBA van toepassing op het fonds. De solvabiliteit van het pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad, die wordt gedefinieerd als de verhouding tussen de waarde van het pensioenvermogen (bezittingen minus kortlopende schulden minus openstaande vorderingen ouder dan 90 dagen) en de waarde van de voorziening pensioenverplichtingen.

De definitie van de bruto-dekkingsgraad is uitgedrukt in de volgende formule:

$$\text{bruto-dekkingsgraad} = \frac{\text{bezittingen} - \text{kortlopende verplichtingen}}{\text{voorziening pensioenverplichtingen}} \times 100\%$$

Teneinde te voorkomen dat de dekkingsgraad als gevolg van een waardedaling van de beleggingen op enig moment op een te laag niveau komt, dient het pensioenfonds tevens een weerstandsvermogen ('buffer') aan te houden. Het aanhouden van een weerstandsvermogen komt tot uitdrukking in de netto-dekkingsgraad volgens de volgende formule:

$$\text{netto-dekkingsgraad} = \frac{\text{bezittingen} - \text{kortlopende verplichtingen} - \text{weerstandvermogen}^*}{\text{voorziening pensioenverplichtingen}} \times 100\%$$

** De berekening van het weerstandsvermogen wordt nader toegelicht op pagina 45 van deze jaarrekening.*

Conform de solvabiliteitsrichtlijnen van de CBA dient zowel de bruto- als de netto-dekkingsgraad minimaal 100% te bedragen. Indien het pensioenfonds hieraan niet voldoet, geldt een hersteltermijn van maximaal 5 jaar om een bruto-dekkingsgraad van 100% te bereiken en een hersteltermijn van maximaal 15 jaar om een netto-dekkingsgraad van 100% te bereiken.

De bruto-dekkingsgraad van de NPR 2014-regeling ligt per 31 december 2019 hoger dan 100%, waardoor er geen sprake is van een dekkingstekort. De voorziening pensioenverplichtingen, zoals opgenomen in toelichting 8 van deze jaarrekening, wordt volledig gedekt door de aanwezige middelen. De netto-dekkingsgraad komt per diezelfde datum uit op 102,8%, waardoor er geen sprake meer is van een reservetekort. Daarmee voldoet het NPR 2014 aan de buffer die door de CBA wordt vereist om eventuele tegenvallende beleggingsresultaten op te vangen.

III Belangrijkste grondslagen voor waardering en resultaatbepaling en schattingswijzigingen

Presentatie en opstelling

APFA stelt zijn jaarrekening op in overeenstemming met de internationale grondslagen voor financiële verslaggeving (International Financial Reporting Standards, IFRS). De financiële verslagen zijn opgesteld op grond van de historische kosten conventie, waarbij de volgende activa en verplichtingen zijn gewaardeerd tegen reële waarde en waarbij de waardeveranderingen in het resultaat worden verantwoord:

- Vastgoedbeleggingen (direct);
- Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde;
- De voorziening pensioenverplichtingen.

Verwijderen van de balans ('derecognition')

Een financieel actief wordt niet langer in de balans opgenomen indien het recht op de verwachte toekomstige kasstromen van het individuele actief is vervallen of is overgedragen en APFA alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het individuele actief heeft overgedragen.

Kritische schattingen ten aanzien van toegepaste "accounting policies"

Het opstellen van de jaarrekening in overeenstemming met IFRS vereist dat de directie (in)schattingen maakt die de in de jaarrekening en toelichting opgenomen bedragen kunnen beïnvloeden. Bij het opstellen van deze jaarrekening is gebruikgemaakt van schattingen en veronderstellingen die van invloed zijn op de gerapporteerde activa, passiva, baten en lasten. Dit is het geval bij het bepalen van de voorziening pensioenverplichtingen en bij de waardering van niet-beursgenoteerde beleggingen. Achteraf kan blijken dat de gehanteerde waarde afwijkt van de feitelijke waarde.

Er vonden in het boekjaar geen schattingswijzigingen plaats.

Vergelijkende cijfers

Vergelijkende cijfers zijn waar nodig aangepast in lijn met de presentatie van het huidige verslagjaar.

Functionele en presentatievaluta

De posten in de jaarrekening worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin APFA zijn bedrijfsactiviteiten voornamelijk uitoefent (de functionele valuta). De jaarrekening is opgesteld in Arubaanse florin (Afl.); dit is zowel de functionele als de presentatievaluta van APFA. De Arubaanse florin is gekoppeld aan de U.S. dollar tegen een vaste koers van 1 dollar = 1,79 Arubaanse florin.

Transacties, vordering en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend in de functionele valuta tegen de koers per balansdatum. Winsten en verliezen op wisselkoersen worden verwerkt via de staat van baten en lasten.

Niet-monetaire activa die volgens de verkrijgingsprijs worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op de transactiedatum. Niet-monetaire activa die volgens de actuele waarde worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op het moment waarop de actuele waarde werd bepaald.

Verandering in waarderingsgrondslagen en toelichtingen volgens IFRS

De International Accounting Standards Board (IASB) heeft gewijzigde standaarden en interpretaties uitgebracht, die met ingang van boekjaar 2019 van toepassing zijn.

- IFRS 16, Leases (verplicht met ingang 1 januari 2019). De activiteiten van het pensioenfonds in het kader van leases zijn zeer beperkt. De introductie van deze standaard heeft daarom geen (significante) invloed gehad op het eigen vermogen en het resultaat van het fonds.

Het pensioenfonds heeft geen nieuwe standaarden, interpretaties en wijzigingen van bestaande standaarden die pas met ingang van boekjaar 2020 of later verplicht zijn vrijwillig vervroegd toegepast. De volgende standaarden en wijzigingen van bestaande standaarden zullen in de komende jaren worden ingevoerd:

- IFRS 17, Verzekeringscontracten (verplicht met ingang van 1 januari 2023). De activiteiten van het pensioenfonds vallen buiten de scope van IFRS 17. De introductie van deze standaard zal daarom geen (significante) effect hebben op het eigen vermogen en het resultaat van het fonds.

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en -terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht (zie ook 'bijzondere waardevermindering').

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten van grond- en hulpstoffen en kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten.

Uitgaven die gemaakt worden na de eerste verwerking dienen als (onderdeel van) de kostprijs van het materieel vast actief te worden verwerkt indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot het actief zullen toekomen aan de rechtspersoon en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. De boekwaarde van vervangen onderdelen wordt gedesinvesteerd. Alle overige kosten van herstel en onderhoud worden in de staat van baten en lasten verwerkt.

Op terreinen wordt niet afgeschreven. Op de overige activa wordt lineair afgeschreven tot een restwaarde van 10% over de volgende geschatte economische levensduur:

- Kantoorgebouw 10-30 jaar
- Inventaris 2-5 jaar

De ingeschatte restwaarde en economische levensduur worden op elke balansdatum beoordeeld en indien nodig gewijzigd. Een actief wordt direct afgewaardeerd naar de realiseerbare waarde indien de boekwaarde hoger is dan de ingeschatte realiseerbare waarde (zie ook 'bijzondere waardevermindering'). Baten of lasten die voortvloeien uit desinvesteringen worden in de staat van baten en lasten verwerkt.

Bijzondere waardeverminderingen van materiële vaste activa

Het pensioenfonds beoordeelt of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Vastgoedbeleggingen

Vastgoedbeleggingen zijn onroerende zaken die worden aangehouden om huuropbrengsten of waardeverhogingen, of beide, te realiseren. Vastgoedbeleggingen, waaronder begrepen vastgoedbeleggingen in ontwikkeling, worden bij eerste verwerking tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs gewaardeerd en daarna tegen actuele waarde. De invulling van deze actuele waarde, zijnde de reële waarde, wordt gebaseerd op de taxatiewaarde in verhuurde staat, vastgesteld op basis van partieel roulerende taxaties, uitgevoerd door externe deskundigen. De taxatiewaarde wordt op elke balansdatum opnieuw door het pensioenfonds beoordeeld en indien nodig gewijzigd. Waardeveranderingen van vastgoedbeleggingen worden verwerkt in de staat van baten en lasten. Op vastgoedbeleggingen wordt niet afgeschreven.

Financiële vaste activa

Het pensioenfonds classificeert haar financiële vaste activa in twee (2) categorieën: financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs en financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde. Financiële beleggingen met een vaste inkoopwaarde en constant rendement tot de vervaldatum die zijn verworven om de pensioenverplichtingen of bepaalde onderdelen daarvan te matchen, worden geclassificeerd als “financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs”. In deze categorie vallen o.a. lokale staats- en bedrijfsobligaties, onderhandse leningen, hypothecaire leningen en termijndeposito's.

Alle overige financiële beleggingen worden geclassificeerd als “financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde”. Hieronder vallen o.a. aandelen en participaties aandelenfondsen, participaties staats- en bedrijfsobligatiefondsen, participaties indirect vastgoedfondsen, cash en overige.

Het fonds gaat geen directe transacties aan waarbij gebruik wordt gemaakt van short sales, leverage en/of derivaten zoals opties, futures of warrants. Binnen de onderliggende beleggingsstrategieën van de fiduciair manager kan dit wel het geval zijn. Echter, APFA heeft duidelijke afspraken gemaakt hieromtrent en dit wordt dan ook gecontroleerd door de custodian.

Verwerking en waardering

Reguliere aan- en verkopen van financiële vaste activa worden verwerkt op de transactiedatum – de datum waarop het pensioenfonds de verplichting aangaat om het financiële instrument te kopen of te verkopen. Financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde plus transactiekosten. Vervolgens wordt deze categorie gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs (*ultimate redemption value*), gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige kasstromen, waarbij de effectieve

rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking van het instrument wordt toegepast.

Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde en transactiekosten worden verwerkt in de staat van baten en lasten. Vervolgens wordt deze categorie opnieuw gewaardeerd tegen reële waarde.

- Voor aandelen-, obligatie- en indirect vastgoedfondsen wordt de beurswaarde van de beleggingen gehanteerd.
- Voor private equity wordt de reële waarde gebruikt zoals aangeleverd door de desbetreffende assetmanager.
- Voor aandelen die niet op actieve markten zijn genoteerd, wordt gebruikgemaakt van een waarderingsmodel dat intern is ontwikkeld. Dit model wordt voor zover mogelijk geijkt met feitelijke transacties om ervoor te zorgen dat uitkomsten betrouwbaar zijn.

Waardeveranderingen van financiële activa tegen reële waarde worden verwerkt in de staat van baten en lasten. Dividendopbrengsten worden verantwoord in de staat van baten en lasten als opbrengsten uit beleggingen in het jaar waarin het recht op het dividend is ontstaan.

Bijzondere waardevermindering van financiële vaste activa

Het pensioenfonds beoordeelt op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen zijn dat een financieel vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig is. Er is alleen sprake van een bijzondere waardevermindering als er objectief bewijs is van een of meer gebeurtenissen na de initiële verantwoording die invloed hebben op de verwachte toekomstige kasstromen van het individuele actief of de groep van activa waar dit betrouwbaar van kan worden ingeschat.

Bewijs van een bijzondere waardevermindering kunnen indicaties zijn dat de debiteuren of een groep van debiteuren financiële moeilijkheden ervaren, betalingsachterstanden van interest of aflossingen, de kans dat ze failliet worden verklaard of dat er andere financiële regelingen getroffen worden en of er aanwijsbaar lagere toekomstige kasstromen worden verwacht door bijvoorbeeld slechte economische omstandigheden.

Tegen reële waarde opgenomen financiële activa waarvoor waardeveranderingen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten worden niet onderworpen aan een toets op bijzondere waardeverminderingen. In de reële waarde van deze activa komen mogelijke bijzondere waardeverminderingen al tot uitdrukking.

Bij financiële activa die gewaardeerd zijn tegen geamortiseerde kostprijs wordt de omvang van de bijzondere waardevermindering bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de best mogelijke schatting van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de effectieve rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking van het instrument. Indien er sprake is van vaste rente voor bepaalde tijd, dan wordt de huidige effectieve rente gehanteerd. Het waardeverminderingverlies dat daarvoor opgenomen was, dient te worden teruggenomen indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking. De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waardevermindering. Het teruggenomen verlies wordt in de staat van baten en lasten verwerkt.

Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen en overlopende activa bestaan uit o.a. premievorderingen en duurtetoeslagen, te vorderen eenmalige bijstorting en koopsommen, overige vorderingen en liquide middelen in de balans. Vorderingen staan onder vlottende activa indien ontvangst wordt verwacht binnen een jaar. Vorderingen worden bij eerste

verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vervolgens worden deze gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas- en banksaldi en andere direct opvraagbare tegoeden met een oorspronkelijke looptijd van drie maanden of minder. Waardering geschiedt tegen nominale waarde.

Voorzieningen

In het algemeen wordt er in de balans een voorziening verwerkt wanneer er sprake is van een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting van APFA als gevolg van een gebeurtenis in het verleden en het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is. Indien het effect daarvan materieel is, worden de voorzieningen vastgesteld door de verwachte toekomstige kasstromen contant te maken met behulp van een disconteringsvoet die een afspiegeling is van de actuele marktwaardes van de tijdschaar van geld en, indien nodig, van de specifieke risico's van de verplichting.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen (VPV) is berekend op basis van de contante waarde van de opgebouwde rechten (opgebouwde rechtenmethode) overeenkomstig de beschreven regels in de actuariële en bedrijfstechnische nota ABTN. Bij de berekening worden diverse aannames gedaan, onder meer inzake sterfte, rekenrente en kosten. De gebruikte aannames in verband met pensioen zijn gebaseerd op zo goed mogelijke inschattingen, rekening houdend met marges voor nadelige afwijkingen.

Voor de waardering van de VPV wordt uitgegaan van de volgende veronderstellingen:

Grondslagen

Laatste mutatedatum	30 november 2019.*
Overlevingstafels	Aruba-tafels 2005-2014, gebaseerd op sterftewaarnemingen door het Centraal Bureau Statistiek Aruba. De tafel wordt toegepast in combinatie met fondsspecifieke ervaringssterfte en sterftetrend. Ervaringssterfte: vormgegeven door middel van leeftijdsafhankelijke correctiefactor. Voor mannen een procentuele correctie tot de leeftijd van 60 jaar van 92% en daarna lineair oplopend tot 100% bij leeftijd 100 en voor vrouwen een procentuele correctie tot de leeftijd van 60 jaar van 79% en daarna lineair oplopend tot 100% bij leeftijd 100. Sterftetrend: vormgegeven door middel van generatietafels. Voor het eerste jaar voor leeftijden 0 – 80 een sterftetrend gelijk aan 2% en voor leeftijden 80 – 100 neemt de sterftetrend lineair af naar 0%. Vervolgens neemt de sterftetrend voor de toekomst binnen 15 jaar lineair af naar 1%. En tot slot neemt de sterftetrend in de volgende 35 jaar lineair af naar 0%.
Rekenrente	4% voor voorwaardelijk geïndexeerde pensioenaanspraken en 4,5% voor niet-geïndexeerde aanspraken. De gehanteerde methodiek is conform de actuariële richtlijnen van de CBA.

* Het pensioenfonds hanteert het beleid dat bestandsmutaties die door het fonds ontvangen zijn vóór 30 november worden verwerkt in het desbetreffende boekjaar; mutaties die later worden ontvangen worden verwerkt in het volgende boekjaar.

Grondslagen (vervolg)

Gehuwdheid	Actieven en premievrijen (uitruikbaar en niet-uitruikbaar): onbepaald partnersysteem gebaseerd op de Nederlandse CBS-partnergegevens van 2016. Gepensioneerde deelnemers: bepaald partnersysteem.
Latent wezenpensioen	3% opslag op de VPV voor actieven en premievrijen.
Leeftijdsvaststelling	1 ^e dag van de geboortemaand (voor iedere deelnemer).
Leeftijdsverschil	3-jaar leeftijdsverschil tussen man en vrouw (man ouder dan vrouw).
Kosten	2% opslag voor toekomstige uitvoeringskosten.

Bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen wordt geen rekening gehouden met toekomstige voorwaardelijke indexatie. Conform het beleid van APFA wordt de beslissing over eventuele toeslagverlening per 1 januari 2020 genomen na de vaststelling van de jaarcijfers over 2019.

Voor toekomstige arbeidsongeschikte deelnemers wordt ook geen voorziening aangehouden. De kosten van het direct laten ingaan van het bereikbaar ouderdomspensioen vanaf invalidering en het uitkeren van een overbruggingspensioen tussen de datum van arbeidsongeschiktheid en de pensioenleeftijddeelnemers worden gedekt door een opslag voor arbeidsongeschiktheidsrisico in de premie.

APFA vervult voor de overgangsregeling NPR 2014, duurtetoeslagregeling en prepensioenregeling SETAR uitsluitend een administratieve functie en houdt daarom voor deze regelingen geen voorziening pensioenverplichtingen aan.

Schulden en overlopende passiva

Schulden worden geclassificeerd als kortlopend indien betaling binnen een jaar dient plaats te vinden. Schulden worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde en na eerste verwerking tegen de geamortiseerde kostprijs.

Premiebaten

De premiebedragen worden verwerkt in het jaar dat de werkgevers melding hebben gemaakt van de deelnemers aan APFA. De pensioenpremie wordt jaarlijks door APFA vastgesteld op basis van de actuariële en bedrijfstechnische nota van het NPR 2014.

Boeterente

In de financieringsovereenkomsten met de werkgevers is overeengekomen dat indien de premiebijdragen niet tijdig worden voldaan, een jaarlijks boeterente is verschuldigd. Deze boeterente is gelijk aan de wettelijke rente die geldig is voor het lopende kalenderjaar. Indien de wettelijke rente lager is dan de vereiste actuariële rendementseis, dan wordt de boeterente op basis van de vereiste actuariële rendementseis in rekening gebracht.

Opbrengst beleggingen

Interest- en huuropbrengsten uit beleggingen worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Dividendopbrengsten uit beleggingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten als opbrengsten uit beleggingen in het jaar waarin het recht op het dividend is ontstaan. De gerealiseerde resultaten worden bepaald door van de verkoopprijs de kostprijs af te trekken. De kostprijs is gebaseerd op het 'eerst in, eerst uit'-beginsel (fifo). Ongerealiseerde resultaten worden veroorzaakt door waardeveranderingen van de effecten die niet verkocht zijn gedurende het boekjaar.

Lasten

Lasten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De kosten voor het buitenlandse vermogensbeheer worden niet als pensioenuitvoeringskosten verantwoord, maar worden in mindering gebracht op het behaalde rendement in het buitenland. De kosten voor het binnenlandse vermogensbeheer worden wel verantwoord als pensioenuitvoeringskosten.

Pensioenregeling Personeel

Het personeel van APFA heeft pensioentoezeggingen op basis van het NPR 2014, die geadmistreerd wordt door APFA. Deze regeling is een multi-werkgeversregeling waarbij de activa en passiva van het fonds niet verder per werkgever kunnen worden gesplitst. Naar aanleiding hiervan wordt de regeling conform IFRS verwerkt als een toegezegde-bijdrageregeling.

Winstbelasting

APFA is een rechtspersoon die op basis van Artikel 2 Landsverordening Winstbelasting niet onderworpen is aan winstbelasting.

Schattingen van de reële waarde

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een oordeelsvorming en kunnen daarom niet met precisie worden vastgesteld. Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingsmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingsniveaus.

- Niveau 1** Waardering op basis van beursgenoteerde prijs voor identieke activa.
De reële waarde van deze categorie is gebaseerd op beursgenoteerde prijzen per de balansdatum. Hieronder wordt verstaan dat deze prijzen direct en regelmatig beschikbaar zijn en deze prijzen zijn gebaseerd op daadwerkelijke en 'at arm's length'-transacties.
- Niveau 2** Waardering op basis van andere input dan niveau 1 die zichtbaar is (direct of indirect) met betrekking tot het actief.
De reële waarde van deze categorie is vastgesteld op basis van waarderingsmethodieken. Hierbij wordt zoveel mogelijk uitgegaan van zichtbare marktgegevens en zo min mogelijk van bedrijfsspecifieke schattingen. Wanneer alle significante input is gebaseerd op zichtbare marktgegevens, dan valt het actief in deze categorie. Indien dit niet het geval is, dan valt het actief onder niveau 3.
- Niveau 3** Waardering op basis van input die niet gebaseerd is op zichtbare marktgegevens.
In deze categorie zijn financiële activa opgenomen waarvan voor meer dan een significant deel de reële waarde gebaseerd wordt op de taxatiewaarde in verhuurde staat, vastgesteld op basis van partiel roulerende taxaties, uitgevoerd door externe deskundigen. Op basis van managementevaluatie is het overige deel van de reële waarde bepaald met behulp van een waarderingsmethodiek uitgaande van de 'purchase price' en waarbij rekening wordt gehouden met ontwikkelingen op de markt. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de beleggingen per waarderingmethode.

Per 31 december 2019				
in 1.000 Afl.				
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	-	42.964	42.964
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde	1.203.205	-	69.890	1.273.095
	1.203.205	-	112.854	1.316.059
Per 31 december 2018				
Vastgoedbeleggingen	-	-	39.317	39.317
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde	1.051.807	-	55.303	1.107.110
	1.051.807	-	94.620	1.146.427

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit alle liquide middelen, inclusief de middelen die aangehouden worden voor beleggingstransacties. Kasstromen in U.S. dollar zijn omgerekend tegen een vaste koers van 1 dollar = 1,79 Arubaanse florin.

Risicobeheer

Inleiding

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het op lange termijn veiligstellen van de nominale pensioenaanspraken en pensioenrechten, alsmede het streven naar het toekennen van indexatie van de opgebouwde pensioenaanspraken van de actieven, de ingegane pensioenen en premievrije pensioenaanspraken. Om deze doelstelling te bereiken, is het van belang dat de beleggingsresultaten van het pensioenfonds op lange termijn, binnen aanvaardbare risico's, zo hoog mogelijk zijn. Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met verschillende risico's. Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen alsook op basis van de specifieke normen die door de CBA worden opgelegd.

Het solvabiliteitsrisico is de combinatie van beleggingsrisico's en actuariële risico's.

- *Beleggingsrisico*

Conform de beleggingsstrategie houdt het fonds posities aan in een aantal financiële instrumenten, die zowel marktgenoteerde als niet-marktgenoteerde beleggingen betreffen. Als gevolg van de beleggingsactiviteiten wordt het fonds geconfronteerd met risico's gerelateerd aan de financiële instrumenten en de markt waarin het fonds actief is. De risico's die het fonds onderkent zijn (a) marktrisico, (b) kredietrisico, (c) liquiditeitsrisico, (d) concentratierisico en (e) kapitaalbeheer.

(a) Marktrisiko

Marktrisiko omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat o.a. het prijs(koers)risico, het valutarisico en het renterisico. Het beheer van het marktrisiko heeft tot doel de marktrisiko positie binnen aanvaardbare grenzen te houden teneinde een optimaal rendement te behalen.

Prijs(koers)risico

Het fonds loopt prijs(koers)risico over beleggingen die in de balans als 'financiële vaste activa met verwerking van waardeveranderingen via de staat van baten en lasten' zijn opgenomen. Hieronder vallen o.a. aandelen, participaties in aandelenfondsen, participaties in staats- en bedrijfsobligatiefondsen, alternatieve beleggingsfondsen en participaties indirect vastgoedfondsen. Het prijsrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen die veroorzaakt worden door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren die inherent zijn aan het beleggen in dit soort financiële activa.

Met betrekking tot de beheersing van het prijs(koers)risico bevatten de beleggingsrichtlijnen van het fonds onder meer bepalingen omtrent:

- De minimum- en maximumallocatie van de beleggingscategorie;
- De afwijkingen ('spreading') van de effecten t.o.v. de benchmarks;
- De maximale afwijking in duratie voor vastrentende waarden t.o.v. van de benchmark;
- Een minimale 'credit rating' voor vastrentende waarden, alsmede de additionele voorwaarden waaronder er een lager minimum kan gelden.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen in vreemde valuta verslechtert als gevolg van veranderingen van vreemde valutakoersen. De buitenlandse beleggingen van APFA behelzen beleggingsfondsen die zijn geadmistreerd in U.S. dollar. De Arubaanse florin is gekoppeld aan de U.S. dollar. Echter, de afzonderlijke beleggingsfondsen kunnen beleggingen in vreemde valuta hebben anders dan in U.S. dollar. Afhankelijk van de beleggingsstrategie van deze afzonderlijke beleggingsfondsen en de kosten wordt het valutarisico al dan niet gehedged.

Renterisico

Renterisico is het risico dat fluctuaties – als gevolg van ontoereikende afstemming tussen rentegevoelige activa en passiva op het gebied van rentelooptijden en rentevoet – leiden tot ongewenste effecten op de balans en het resultaat. Bij APFA worden de pensioenverplichtingen niet gebaseerd op de marktrente, maar op een berekende 'vaste' rekenrente. In de richtlijnen van de CBA wordt aangegeven dat in beginsel een rekenrente van maximaal 4% gehanteerd mag worden. Bij regelingen zonder enige toezegging omtrent indexatie kan een hogere rekenrente worden toegepast. Tegen die achtergrond heeft APFA een eigen raamwerk ontwikkeld voor de vaststelling van de rekenrente. Dit raamwerk is gebaseerd op een interne risicovrije curve voor zowel de binnenlandse als de buitenlandse beleggingsportefeuille. De interne curve is het gewogen gemiddelde van de verwachte rendementen van de afzonderlijke beleggingscategorieën, waarbij de gewichten gebaseerd zijn op de actuele compositie van de totale beleggingsportefeuille. De berekende 'vaste' rekenrente is gelijk aan de discontovoet die de contante waarde van de pensioenverplichtingen verdisconteert tegen de interne curve.

Conform het rekenrentebeleid van APFA komt de rekenrente in het verslagjaar uit op 4,35% voor de voorwaardelijk geïndexeerde aanspraken en 4,51% voor de niet-geïndexeerde aanspraken. In overeenstemming met de richtlijnen van de toezichthouder, heeft APFA de rekenrente voor de

geïndexeerde aanspraken gehandhaafd op 4%. Voor de niet-geïndexeerde aanspraken is de rekenrente naar beneden afgerond op 4,5%.

De beleggingen in lokale vastrentende waarden worden geadmistreerd op geamortiseerde kostprijs, waardoor het effect van het renterisico niet op de balans zichtbaar is. Leningen met een rente die niet gedurende de gehele looptijd vaststaat, leiden tot een kasstroomrenterisico. Van de totale onderhandse leningen per eind 2019 ad Afl. 768.544.000 (eind 2018: Afl. 669.202.000) had Afl. 286.272.000 (eind 2018: Afl. 187.800.000) een vaste rente voor bepaalde looptijd en Afl. 482.272.000 (eind 2018: Afl. 481.402.000) een vaste rente voor gehele looptijd. Indien de rente op leningen met een vaste rente voor bepaalde looptijd in het verslagjaar tien basispunten hoger/lager zou zijn geweest, met constant gebleven overige variabelen, zou het resultaat boekjaar Afl. 263.438 (2018: Afl. 191.145) hoger/lager zijn geweest als gevolg van de hogere/lagere renteopbrengsten op leningen met een vaste rente voor bepaalde looptijd.

De rente op de binnenlandse leningen varieert o.a. op basis van vraag en aanbod. Gezien het geringe handelsvolume wordt het rente-effect beperkt verdisconteerd in een marktprijs. Daarnaast zijn er geen mogelijkheden om het binnenlandse renterisico adequaat af te dekken.

De beleggingen in buitenlandse vastrentende waarden worden wel geadmistreerd op marktwaarde. Het renterisico dat hierbij wordt gelopen is dat de waarde van de vastrentende beleggingen verslechtert als gevolg van rentestijgingen. Dit risico wordt gemitigeerd door de looptijd van deze vastrentende waarden te verkorten.

(b) Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die (obligatie)leningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst etc.

De beheersingsmaatregelen met betrekking tot het kredietrisico zijn onder meer als volgt:

- APFA belegt in gerenommeerde partijen waardoor dit risico in zekere mate beperkt wordt;
- Individuele beleggingen (binnenlandse markt) worden vooraf getoetst of zij voldoen aan de minimale solvabiliteitsratio's, current ratio's en debt service ratio's;
- De kredietwaardigheid van de onderhandse leningen wordt met behulp van een kredietscore geëvalueerd en actief gemonitord;
- Op de hypotheekaanvragen worden krediet- en risicoanalyses uitgevoerd conform het acceptatiebeleid;
- Leningsachterstanden worden gemonitord en er wordt zorg gedragen voor een adequate opvolging van incassering van gelden; en
- Door het eisen van voldoende zekerheden bij financieringen wordt het risico teruggebracht naar een beheersbaar niveau. De belangrijkste zekerheden voor leningen zijn hypotheekrecht op percelen, cessie van vorderingen en cessie van de rechten op roerende goederen en op inventaris.

De betalingsachterstanden van de (onderhandse en hypothecaire) leningen worden in de hiernavolgende tabel samengevat.

Per 31 december 2019

in 1.000 Afl.

	Onderhandse leningen 2019	Onderhandse leningen 2018	Hypothecaire leningen 2019	Hypothecaire leningen 2018
Leningen noch achterstallig noch voorzien	768.544	669.202	245.565	242.230
Leningen achterstallig doch niet voorzien		-	2.793	2.666
Leningen achterstallig en (deels) voorzien		-	3.422	2.994
	768.544	669.202	251.780	247.890
Voorziening voor oninbaarheid *	-	-	-500	-278
	768.544	669.202	251.280	247.612

* De voorziening voor oninbaarheid woninghypotheken wordt jaarlijks bepaald en geldt voor alle hypotheken die per jaareinde meer dan 90 dagen in achterstand zijn. De voorziening wordt per hypotheek berekend (totaal uitstaande schuld minus contante waarde van het onderpand) en de totale voorziening die getroffen wordt is de som van de voorziening per hypotheek.

De delinquency ratio (meer dan 30 dagen in achterstand) van de hypothecaire leningen en onderhandse leningen bedraagt respectievelijk 4,1% en 0% (2018: respectievelijk 3,4% en 0%). De belangrijkste zekerheden voor de onderhandse leningen (m.u.v. de overheidsleningen) zijn: hypotheekrecht op de panden en terreinen, cessie van de rechten op roerende goederen en op inventaris, cessie van vorderingsrechten en verpanding van aandelen.

(c) Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat het fonds niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om te voldoen aan de betalingsverplichtingen. Het liquiditeitsrisico is vooral zichtbaar in het niet tijdig kunnen voldoen van directe betalingsverplichtingen van het fonds. De directe betalingsverplichtingen van het fonds kunnen bestaan uit operationele kosten, pensioenuitkeringen en/of beleggingsverplichtingen. Het fonds maakt gebruik van een standaard kasstroommodel om dit risico te beheersen.

Daarnaast houdt het fonds een minimale kasreserve aan die is gebaseerd op het kunnen voldoen van twee (2) maanden aan pensioenuitkeringen en operationele kosten.

(d) Concentratierisico

Concentratierisico is het risico dat er een overmatige exposure is naar een type beleggingsinstrument, industriële sector, geografisch gebied en *one obligor*. Het fonds heeft concentratielimiten voor de beleggingsportefeuille vastgesteld om dit risico deels te mitigeren. Echter, het concentratierisico bij APFA is heel hoog omdat wettelijk is bepaald dat minimaal 60% van de voorziening pensioenverplichtingen belegd moet zijn in Aruba. Het aanbod van binnenlandse beleggingsmogelijkheden en de financiële gezondheid van bestaande binnenlandse beleggingen zijn erg afhankelijk van de economische ontwikkelingen in Aruba en de situatie van de overheidsfinanciën.

Ultimo boekjaar bedroeg de totale (directe) overheidsexposure 22,3% van het balanstotaal (ultimo 2018: 25,3%).

(e) Kapitaalbeheer

APFA belegt de ingelegde pensioenpremies om beleggingsopbrengsten te genereren. APFA hanteert het stelsel van kapitaaldekking, dat inhoudt dat het vermogen van het fonds te allen tijde voldoende dient te zijn om alle huidige en toekomstige pensioenen te kunnen betalen. Daarvoor beschikt de directie over een aantal beleidsinstrumenten: het premiebeleid, het beleggingsbeleid, het indexatiebeleid en het kortingsbeleid. De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten.

Binnen het financiële beleid wordt ook rekening gehouden met een buffer (weerstandsvermogen) om fluctuaties in het vermogen ten gevolge van (tegenvallende) beleggingsresultaten op te vangen. Ter bepaling van het weerstandsvermogen wordt de zogenoemde “asset-risk” methode gehanteerd zoals voorgeschreven in de solvabiliteitsrichtlijnen van de CBA. De “asset-risk”-methode houdt in dat aan elke beleggingscategorie een risicofactor wordt toegewezen gerelateerd aan de risicograad van de beleggingen.

De hiernavolgende tabel toont de berekening van het weerstandsvermogen per ultimo 2019.

Beleggingscategorieën			Uitstaande	Risico-	Weerstands-
geldbedragen in 1.000 Afl.			saldo	factor	vermogen
Overheidsobligaties			680.808	0%	-
Bedrijfsobligaties	S&P	Moody's			
“Highest quality”	AAA	Aaa	57.120	1%	571
“High strong credit quality”	AA	Aa2	28.549	5%	1.427
“Upper medium grade quality”	A	A2	89.216	10%	8.922
“Medium & low grade quality”	BBB	Baa2	171.489	20%	34.298
“Lower quality”			74.275	100%	74.275 *
Termijndeposito's			180.000	0%	0
Hypothecaire leningen			251.280	2%	5.026
Leningen op schuldbekentenis			736.044	5%	36.802
Aandelen (gewone/preferente)			527.752	20%	105.550
Onroerend goed eigendom			42.964	10%	4.296
Onroerend participaties			85.240	10%	8.524
Te vorderen pensioenpremies (<= 90 dagen)			9.021	0%	-
Te vorderen van werkgever(s) uit andere hoofde dan pensioenpremies (<= 90 dagen)			9.851	0%	-
Te vorderen beleggingsopbrengsten (≤90 dagen)			8.553	0%	-
Overige vorderingen en overlopende activa			2.269	0%	-
Gebouwen en terreinen			9.384	10%	938
Andere vaste bedrijfsmiddelen			364	35%	127
Liquide middelen			54.325	0%	-
Totaal			3.018.504		280.756

* Concentratielimiet <= 25% van de buitenlandse vastrentende portefeuille verspreid over verschillende fondsmanagers.

- *Actuariel risico*

De pensioenverplichtingen worden in de tijd weergegeven door middel van een schatting van de toekomstige uitgaande kasstromen. Het verplichtingenrisico uit zich in de actuariële resultaten, indien de actuariële aannames en veronderstellingen niet overeenkomen met de werkelijkheid. Dit risico wordt gemitigeerd door het periodiek evalueren en zo nodig aanpassen van de rekenrente, de levensverwachting van de deelnemers (het langlevensrisico) of wijzigingen in invaliderings- en revalideringskansen.

Gevoeligheidsanalyse van de netto-dekkingsgraad voor wijzigingen in de actuariële en economische parameters.

Veranderingen in de actuariële en economische parameters kunnen de schattingen significant beïnvloeden. De hiernavolgende tabellen tonen de gevoeligheid van de netto-dekkingsgraad bij een wijziging van de rekenrente en afwijking van het rendement.

Effect rekenrente

De gehanteerde rekenrente voor het vaststellen van de voorziening pensioenverplichtingen is een combinatie van 4,0% voor actieven en 4,5% voor degenen die per 31 december 2010 onder de Pensioenverordening Landsdienaren inactief waren.

Onderstaande tabel toont de effecten op de netto-dekkingsgraad (DG) indien de gehanteerde rekenrentes met 0,5% of 1,0% verlaagd zouden worden. In de bovenste regel van de tabel staat de netto-dekkingsgraad per ultimo 2019 (102,8%).

<u>Gevoeligheidsanalyse DG</u>	
Rekenrente	Netto-DG
4,0% & 4,5%	102,8%
3,5% & 4,0%	95,7%
3,0% & 3,5%	88,8%

Effect rendement

Voor het boekjaar 2019 is een verwacht beleggingsrendement van 4,6% begroot. In het verslagjaar is een nettorendement van 9,4% behaald op het pensioenvermogen.

Onderstaande tabel toont de effecten op de netto-dekkingsgraad indien in het verslagjaar het verwacht rendement van 4,6% was behaald in plaats van 9,4%. Daarbij worden ook de effecten op de netto-dekkingsgraad getoond bij een afwijking van het rendement met 5%.

<u>Gevoeligheidsanalyse DG</u>	
Rendement	Netto-DG
9,6% (5% hoger)	103,1%
4,6%	98,0%
-/- 0,6% (5% lager)	93,1%

Het effect van 1% extra rendement bedraagt circa 1,0 procentpunt op de netto-dekkingsgraad.

Verbonden partijen

Een verbonden partij is een partij die:

- a. Direct of indirect via een of meerdere tussenpersonen een relatie met de entiteit heeft waarin zeggenschap bestaat of onder gezamenlijke zeggenschap valt van de entiteit of een invloed van betekenis uitoefent op de entiteit of gezamenlijke zeggenschap uitoefent op de entiteit;
- b. Een geassocieerde deelneming is;
- c. Een joint venture is waarin de entiteit optreedt als deelnemer in de joint venture;
- d. Een sleutelpositie heeft in het management van de entiteit of haar moedermaatschappij;
- e. Deel uitmaakt van de nauwe familieleden van de fysieke personen aangeduid onder a) of d);
- f. Een pensioenfonds is van de entiteit of zijn verbonden partijen;
- g. Een bij de pensioenregeling aangesloten werkgever.

APFA kent de volgende verbonden partijen:

- Stichting Onroerend Goed Aruba (SOGA): Tussen APFA en SOGA bestaat een relatie van verbonden partijen waarbij APFA invloed van betekenis kan uitoefenen op het beleid van SOGA. APFA heeft een totaalbelang van 46,2% in vier (4) consortiumleningen die door de AIB Bank N.V. als consortiumleider verstrekt zijn aan SOGA. De leningen zijn gesloten onder reguliere condities. Voor een uiteenzetting van de transacties en balansen eind 2019 verwijzen wij naar de toelichting 3.1.2 in dit jaarverslag.
- 28 aangesloten werkgevers per ultimo 2019. Voor een specificatie verwijzen wij naar bijlage B van deze jaarrekening.
- Key management bestaande (op balansdatum) uit 8 personen die sleutelposities hebben in de directie van APFA en Raad van Toezicht die toezicht uitoefent op het beleid van de directie van APFA.
 - i. De vergoedingen voor key management bedroegen Afl. 1,4 miljoen in het huidig verslagjaar (2018: Afl. 1,2 miljoen). Leden van de Raad van Toezicht ontvangen een vaste vergoeding per maand.
 - ii. Het bedrag aan woninghypotheken verstrekt aan directie bedroeg eind 2019 Afl. 1,5 miljoen (eind 2018: Afl. 1,6 miljoen).
 - iii. Het bedrag aan persoonlijke leningen verstrekt aan directie bedroeg eind 2019 Afl. 69 duizend (eind 2018: Afl. 91 duizend).
 - iv. Directie neemt deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

IV Balans van APFA

(in 1.000 Afl.)

1 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa bestaan uit het kantoorgebouw, de inventaris en de bedrijfsauto's. Het kantoorgebouw is gevestigd op het eigendomsterrein van APFA te Seroe Blanco. De totale oppervlakte van dit terrein bedraagt 24.535 m², waarvan 10.000 m² wordt toegerekend tot het kantoorgebouw. Het overige deel van het terrein (14.535 m²) is opgenomen als vastgoedbelegging voor een bedrag van Afl. 1,5 miljoen.

Onderstaande tabel toont de mutaties en de boekwaardes van de materiële vaste activa aan.

	Kantoor- gebouw	Inventaris en bedrijfsauto's	Totaal 2019	Totaal 2018
Boekwaarde per 1 januari:				
Aanschafwaarde	17.507	7.337	24.844	24.495
Cumulatieve afschrijvingen	-7.761	-6.927	-14.688	-14.069
	9.746	410	10.156	10.426
Mutaties:				
Investerings	39	129	168	349
Afschrijvingen	-320	-176	-496	-539
Afschrijvingen verhuurd deel kantoorgebouw	-80	-	-80	-80
	-361	-47	-408	-270
Boekwaarde per 31 december:				
Aanschafwaarde	17.546	7.466	25.012	24.844
Cumulatieve afschrijvingen	-8.161	-7.103	-15.264	-14.688
	9.385	363	9.748	10.156

2 Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen bestaan uit bedrijfsgebouwen, terreinen en projecten in uitvoering. APFA heeft twee panden in Aruba die verhuurd worden aan derden. De huurcontracten zijn gesloten voor een periode van respectievelijk 2 en 7 jaar en hebben een opzeggingstermijn van respectievelijk 3 en 6 maanden. De maandelijkse huurprijzen bedragen respectievelijk Afl. 29.385 en Afl. 20.930. Beide panden zijn gewaardeerd tegen marktwaarde op basis van taxatierapporten niet ouder dan 3 jaar.

Daarnaast heeft APFA dertien (13) terreinen in Aruba in zijn bezit. De terreinen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde op basis van taxatierapporten niet ouder dan 3 jaar.

Het verloop van de post vastgoedbeleggingen is als volgt:

	Bedrijfsgebouwen	Terreinen	Totaal 2019	Totaal 2018
Stand per 1 januari	7.011	32.306	39.317	38.871
Aankopen/verkopen	-	-	-	-
Mutatie reële waarde	-1.879	4.998	3.119	-
Activering ontwikkelingskosten	-	528	528	446
Stand per 31 december	5.132	37.832	42.964	39.317

In de posten bedrijfsgebouwen en terreinen is een cumulatieve waardeverandering voor Afl. 1,4 miljoen respectievelijk Afl. 15,2 miljoen inbegrepen.

3.1 Financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs

In de onderstaande tabel zijn de financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs nader gespecificeerd.

	2019	2018
Arubaanse staatsobligaties	408.854	436.475
Onderhandse leningen	768.544	669.202
Hypothecaire leningen	251.280	247.612
Termijndeposito's	180.000	220.000
	1.608.678	1.573.289

Het pensioenfonds heeft de reële waarde van deze financiële activa per balansdatum berekend. Omdat er onvoldoende waarneembare en relevante marktgegevens zijn om een volledige waardering van deze financiële activa uit te voeren, is de reële waarde op basis van niet-waarneembare marktgegevens ingeschat. Voor de berekening is gebruik gemaakt van de discounted cashflow methode, waarbij de toekomstige kasstromen van het financieel actief contant zijn gemaakt tegen een 'passende' discontovoet. Als uitgangspunt is het 5-jaars gemiddeld rendement van Arubaanse staatsobligaties genomen, verhoogd met een risico-opslag voor de desbetreffende financieel actief.

In de onderstaande tabel zijn per beleggingscategorie de berekende reële waarde afgezet tegen de geamortiseerde kostprijs. Bij hantering van een 50 basispunten afwijkende discontovoet ligt de impact op de reële waarde tussen de 3 en 4% van deze berekende reële waarden.

	Reële waarde	Geamortiseerde kostprijs
Arubaanse staatsobligaties	403.235	408.854
Onderhandse leningen	791.656	768.544
Hypothecaire leningen	250.008	251.544
Termijndeposito's	180.000	180.000
	1.624.899	1.608.678

3.1.1 Arubaanse staatsobligaties

Het verloop van deze beleggingen is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	436.475	425.816
Aankopen	100.250	30.421
Aflossingen	-127.618	-19.762
Mutatie boekwaarde	-253	-
Stand per 31 december	408.854	436.475

Hieronder volgt een specificatie van de Arubaanse staatsobligaties in de beleggingsportefeuille van APFA:

	Interest %	31 december 2019	31 december 2018
Vervaldatum binnen 1 jaar:			
• 25 februari 2009 – 25 februari 2019	6,75%	-	32.618
• 6 oktober 2009 – 6 oktober 2019	6,25%	-	10.000
		-	42.618
Vervaldatum na 1 jaar:			
• 16 december 2009 – 16 december 2021	6,50%	30.000	30.000
• 28 december 2010 – 28 december 2022	5,25%	14.033	14.033
• 29 september 2011 – 29 september 2024	4,50%	3.750	3.750
• 21 december 2011 – 21 december 2024	5,45%	40.000	40.000
• 11 november 2011 – 11 november 2025	5,50%	45.000	45.000
• 22 juni 2011 – 22 juni 2023	5,15%	8.715	8.715
• 22 juni 2011 – 22 juni 2026	5,35%	4.543	4.543
• 22 juni 2011 – 22 juni 2026	5,35%	39.500	39.500
• 27 december 2012 – 27 december 2022	5,50%	23.760	23.760
• 20 juni 2013 – 20 juni 2026	5,50%	4.625	4.375
• 27 december 2013 – 27 december 2028	5,50%	38.755	38.755
• 27 september 2016 – 27 september 2026	4,75%	8.205	8.205
• 24 februari 2017 – 24 februari 2027*	4,25%	-	65.000
• 25 augustus 2017 – 25 augustus 2027*	4,50%	-	38.000
• 25 augustus 2017 – 25 augustus 2027	4,50%	18.000	-
• 15 juni 2018 – 15 juni 2033	5,75%	30.221	30.221
• 15 september 2019 – 15 september 2032	5,50%	57.457	-

* Staatsobligaties zijn in het verslagjaar verkocht aan Aruba Bank N.V.

Arubaanse staatsobligaties	Interest %	31 december 2019	31 december 2018
Subtotaal staatsobligaties vervaldatum binnen 1 jaar		-	42.618
Subtotaal staatsobligaties vervaldatum na 1 jaar		366.564	393.857
• 15 september 2019 – 15 september 2033	5,75%	9.928	-
• 15 september 2019 – 15 september 2034	6,00%	32.362	-
		408.854	393.857
		408.854	436.475

Per balansdatum is de credit rating van het Land Aruba BBB+ met 'stable outlook' volgens Standard & Poor en BBB- met 'negative outlook' volgens Fitch Ratings.

3.1.2 Onderhandse leningen

Het verloop van deze beleggingen is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	669.202	710.722
Verstrekingen	199.099	21.408
Ontvangen aflossingen	-99.757	-62.928
Stand per 31 december	768.544	669.202

Hieronder volgt een specificatie van de onderhandse leningen in de beleggingsportefeuille van APFA:

	Looptijd	Interest	Hoofdsom	31-12-2019	31-12-2018
Lening u/g AIB Bank N.V. ("bulletpayment")	3-7 jaar	4,0%-5,0%	34.500	34.500	55.000
Lening u/g A.I.B. Vastgoed N.V.	22 jaar	6,25%	18.266	15.826	-
Lening u/g APA N.V. (consortiumlening AIB Bank N.V.)	18 jaar	5,0%	14.275	13.128	13.708
Lening u/g ASTEC N.V.	22 jaar	5,5%	48.107	42.990	44.491
Lening u/g Hilton Hotel (consortiumlening AIB Bank N.V.)	3-5 jaar	6,75%	91.290	81.027	-
Lening u/g N.V. Elmar Handelmaatschappij (consortiumlening CIBC Bank (NA) N.V.)	10 jaar	5,25%	9.637	-	8.433
Lening u/g Ritz Carlton Hotel Aruba (consortiumlening AIB Bank N.V.)	20 jaar	6,0%	107.547	97.177	67.130
Lening u/g Ritz Carlton Hotel Turks and Caicos (consortiumlening AIB Bank N.V.)	14 jaar	7,19%	53.700	27.521	-
Lening u/g Setar N.V.	7 jaar	5,25%-5,50%	30.110	8.603	12.904

Onderhandse leningen	Looptijd	Interest	Hoofdsom	31-12-2019	31-12-2018
Subtotaal onderhandse leningen				320.772	201.666
Lening u/g Stichting Onroerend Goed Aruba (SOGA) (consortiumlening AIB Bank N.V.), een verbonden partij	27 jaar	6,5%-8,0%	171.087	161.498	139.580
Lening u/g W.E.B. Aruba N.V. (consortiumlening AIB Bank N.V.)	10 jaar	5,5%	68.000	-	41.133
Lening u/g Aruba Airport Authority N.V.	15 jaar	4,5%-5,0%	125.000	13.181	6.864
Leningen Land Aruba	5-35 jaar	4,75%-7,25%	422.500	273.093	279.959
				447.772	467.536
				768.544	669.202

De belangrijkste zekerheden voor de onderhandse leningen (m.u.v. de overheidsleningen) zijn: hypotheekrecht op de panden en terreinen, cessie van de rechten op roerende goederen en op inventaris, cessie van vorderingsrechten en verpanding van aandelen.

De leningen van A.I.B. Vastgoed, Hilton Hotel, Ritz Carlton Hotel Turks and Caicos, SOGA en Aruba Airport Authority zijn nog niet volledig opgenomen. Per balansdatum dient nog Afl. 152,7 miljoen (2018: Afl. 212,8 miljoen) te worden opgenomen. De uitbetaling vindt plaats in termijnen volgens een opnameschema.

3.1.3 Hypothecaire leningen

Het verloop van deze beleggingen is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	247.612	241.812
Verstrekkings	35.342	39.471
Ontvangen aflossingen	-31.452	-33.723
Voorziening voor oninbaarheid	-222	52
Stand per 31 december	251.280	247.612

Per balansdatum bedraagt de voorziening voor oninbaarheid woning hypotheek Afl. 500 duizend (2018: Afl. 278 duizend).

De woning hypotheek worden verstrekt voor een periode van maximaal 35 jaar. Op basis van de contractuele aflossingsdata is het kortlopend deel (ontvangst < 1 jaar) ca. Afl. 12,5 miljoen.

APFA verstrekt woning hypotheek aan zijn personeel tegen een rentepercentage van 3,25% (2018: 3,25%) per jaar.

3.1.4 Termijndeposito's

Deze beleggingen bestaan uit termijndeposito's bij de lokale banken, inclusief het langlopend deel van de opgelopen interest (ontvangst >1 jaar). Onderstaande tabel geeft het verloop van deze post weer.

	2019	2018
Stand per 1 januari	220.000	163.658
Aankopen	130.000	100.000
Aflossingen	-170.000	-41.000
Herclassificaties	-	-2.658
Stand per 31 december	180.000	220.000

De vervallperiodes van de termijndeposito's worden als volgt gespecificeerd:

	31 december 2019	31 december 2018
Vervalperiode binnen 1 jaar	35.000	170.000
Vervalperiode tussen 1 à 2 jaar	145.000	-
Vervalperiode na 2 jaar	-	50.000
Totaal	180.000	220.000

De rente op de deposito's varieert tussen 2,00% en 4,95% per jaar (2018: tussen 1,00% en 4,85% per jaar). De looptijd van de deposito's varieert van 1 tot 5 jaar (2018: van 1 tot 5 jaar).

3.2 Financiële activa tegen reële waarde

Deze beleggingen bestaan uit een portefeuille van o.a. aandelen en participaties aandelenfondsen, participaties staats- en bedrijfsobligatiefondsen, participaties indirect vastgoedfondsen, cash en overige. Onderstaande tabel geeft het verloop van deze beleggingen weer.

	2019	2018
Stand per 1 januari	1.107.110	1.088.133
Aankopen	109.645	156.358
Verkopen	-79.514	-81.701
Herwaardering tegen actuele waarde	135.854	-55.680
Stand per 31 december	1.273.095	1.107.110

In de tabel hierna zijn per beleggingscategorie de marktprijzen afgezet tegen de kostprijs (verkrijgingsprijs).

Financiële activa tegen reële waarde	Marktwaaarde	Verkrijgingsprijs
Aandelen en participaties aandelenfondsen	527.752	383.177
Participaties staats- en bedrijfsobligatiefondsen	660.103	629.884
Participaties Indirect Vastgoedfondsen	85.240	75.153
Totaal	1.273.095	1.088.214

4 Vorderingen uit pensioenactiviteiten

	31 december 2019	31 december 2018
Vorderingen op werkgevers (1)	9.006	6.814
Vorderingen op (gewezen) deelnemers (2)	5.723	6.557
Overige vorderingen (3)	8.976	8.252
Totaal	23.705	21.623

- (1) De vorderingen op werkgevers bestaan uit de nog af te dragen pensioenpremies (werknemers- en werkgeversdeel), de individuele inkoopsummen voor extra pensioen en de in de betaalbaar gestelde pensioenen inbegrepen duurtetoelagen. In deze post is tevens boeterente inbegrepen, die op grond van de pensioen- en financieringsovereenkomsten is verschuldigd bij een niet tijdige betaling van pensioenpremies.

Het verloop van de vorderingen op werkgevers is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	6.814	29.381
Bij:		
Werknemersbijdragen	13.789	15.110
Werkgeversbijdragen	49.463	55.320
Buitengewone bijdragen	456	651
Duurtetoelagen en overige componenten	47.234	47.695
Inkoopsummen	151	453
Boeterente	562	836
	111.655	120.065
Af:		
Ontvangsten	-108.902	-141.799
Voorziening voor oninbaarheid	-561	-833
	-109.463	-142.632
Stand per 31 december	9.006	6.814

Per balansdatum bedraagt de voorziening voor oninbaarheid premiedebiteuren Afl. 5,7 miljoen (2018: Afl. 5,2 miljoen).

- (2) De post vorderingen op (gewezen) deelnemers bestaat uit de nog in te houden buitengewone bijdragen van enerzijds een groep deelnemers door de werkgevers, en anderzijds een groep gepensioneerden. Onderstaande tabel geeft het verloop van deze post weer.

	2019	2018
Stand per 1 januari	6.557	7.771
Saldo mutaties deelgenoten en gepensioneerden	256	-20
Vervallen termijnen	-1.090	-1.194
	-834	-1.214
Stand per 31 december	5.723	6.557

- (3) De overige vorderingen bestaan uit de nog door de werkgevers te betalen eenmalige bijstorting in het NPR 2014 en koopsommen voor vervroegde pensionering uit hoofde van de overgangsregeling NPR 2011/2014 en Prepensioenregeling SETAR. De specificatie van deze post is als volgt:

	31 december 2019	31 december 2018
Eenmalige bijstorting aangesloten werkgevers	1.666	1.627
Koopsommen vervroegde pensionering	7.280	6.625
Prepensioenregeling SETAR	30	-
	8.976	8.252

Het verloop van de post koopsommen vervroegde pensionering is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	6.625	7.006
Inkoopsommen	655	1.165
Ontvangsten	-	-1.546
	655	-381
Stand per 31 december	7.280	6.625

5. Vorderingen uit beleggingsactiviteiten

	31 december 2019	31 december 2018
Te vorderen i.v.m. beleggingen (1)	17.814	18.731
Overige vorderingen (2)	2.239	2.322
	20.053	21.053

(1) De vorderingen in verband met beleggingen zijn als volgt te specificeren:

	31 december 2019	31 december 2018
Te vorderen huur / utiliteiten verhuur panden	136	57
Te vorderen interest staatsobligaties	8.198	8.188
Te vorderen interest deposito's	4.327	6.421
Te vorderen interest / provisie onderhandse leningen	5.153	4.065
Te vorderen interest woninghypotheken	1.310	1.089
Voorziening voor oninbaarheid woninghypotheken	-1.310	-1.089
	17.814	18.731

(2) De overige vorderingen zijn als volgt te specificeren:

	31 december 2019	31 december 2018
Persoonlijke leningen APFA-personeel	894	776
Rekening-courant Algemeen Pensioenfonds Curaçao (APC)	525	851
Overige	820	695
	2.239	2.322

De personeelsleningen worden verstrekt tegen een rentepercentage van 4,25% (2018: 4,25%) per jaar voor een periode van maximaal 6 jaar. Op basis van de contractuele aflossingsdata is het kortlopend deel (ontvangst < 1 jaar) ca. Afl. 191 duizend.

De post rekening-courant Algemeen Pensioenfonds Curaçao (voorheen Algemeen Pensioenfonds Nederlandse Antillen) betreft een rechtstreeks belang van APFA in het Jan Thiel terrein te Curaçao. Deze vordering vloeit voort ten tijde van de boedelscheiding Nederlandse Antillen. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar 'Niet uit de balans blijvende vorderingen en verplichtingen' in dit jaarverslag.

6 Liquide middelen

Alle onder liquide middelen gerubriceerde tegoeden zijn direct opeisbaar. APFA heeft 'call-accounts' bij RBC Royal Bank Aruba N.V., Aruba Bank N.V. en Caribbean Mercantile Bank N.V. die rentedragend zijn.

Van de liquide middelen is Afl. 29,3 miljoen (2018: Afl. 29,9 miljoen) bestemd voor beleggingstransacties.

7 Eigen vermogen

Het totaalresultaat van het boekjaar 2019 is toegevoegd aan de algemene reserve. Onderstaande tabel geeft het verloop van het eigen vermogen weer.

	2019	2018
Stand algemene reserve per 1 januari	191.895	213.394
Toevoeging/(-) onttrekking totaalresultaat	177.652	-21.499
Stand algemene reserve per 31 december	369.547	191.895

Om te voldoen aan de solvabiliteitsrichtlijnen van de CBA dient het eigen vermogen minimaal gelijk te zijn aan het weerstandsvermogen. Per eind 2019 bedraagt het vereiste weerstandsvermogen 280.756. De vermogenspositie van het pensioenfonds is op de balansdatum voldoende om het weerstandsvermogen te dekken.

8 Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) is vastgesteld op basis van de in de ABTN geformuleerde reserveringsmethode en verzekeringstechnische grondslagen. Onderstaande tabel toont het verloop van de VPV weer.

	2019	2018
Stand per 1 januari	2.618.206	2.581.177
Premie voor aftrek premiekorting	56.004	57.685
Kostenaandeel premies	-11.272	-11.150
Interest toevoeging pensioenverplichtingen	106.866	105.807
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-115.408	-112.593
Resultaat op premie, sterfte, arbeidsongeschiktheid, overige technische grondslagen (behoudens interest) en mutaties	-3.687	-2.720
	32.503	37.029
Stand per 31 december	2.650.709	2.618.206

De samenstelling van de VPV naar onderdelen is als volgt:

	31 december 2019	31 december 2018
Actieven	1.104.765	1.090.906
Premievrijen	95.040	74.043
Pensioentrekkingen – ouderdompensioen	1.318.373	1.328.981
Pensioentrekkingen – weduwe-/wezenpensioen	130.267	122.982
Pensioengerechtigden – invaliditeitspensioen	13.646	13.525
	2.662.091	2.630.437
Af: saldering weduwen-/wezenpremie PVL-gepensioneerden	-11.382	-12.231
	2.650.709	2.618.206

De verplichting in verband met de toekomstige in te houden weduwen-/wezenpremie (WWP) op de PVL-gepensioneerden is extracomptabel vastgesteld. Om deze reden is gekozen om dit apart te presenteren. De tabel hierna toont het verloop van dit component weer.

Verloop saldering toekomstige in te houden WWP	2019	2018
Stand per 1 januari	-12.231	-12.990
Benodigd interest	-541	-578
Risicopremie overlijden	-411	-390
Door overlijden vrijgevallen	414	304
Verwachte WWP inhoudingen	1.387	1.428
Overige mutaties	-	-5
Stand per 31 december	-11.382	-12.231

Voor een toelichting op de actuariële veronderstellingen verwijzen wij naar de grondslagen en gevoeligheidsanalyse in dit jaarverslag.

9 Schulden en overige passiva

	31 december 2019	31 december 2018
Belastingen en sociale lasten	483	66
Hypotheekgelden in depot	4.005	5.106
Vooruit ontvangen verzekeringspremies van hypotheekklanten	4.231	4.573
Crediteuren	1.303	1.495
Overige schulden	2.290	1.068
	12.312	12.308

10 Niet uit de balans blijvende vorderingen en verplichtingen

Rechten uit hoofde van terreinen te Curaçao

Ingevolge de “Onderlinge Regeling Splitsing Gouvernements-Werkliedenpensioenfonds van de Nederlandse Antillen” (voortvloeiende uit de status aparte van Aruba per 1 januari 1986) is er een afrekening geweest op basis van de boekwaarde (waarderingprijs zoals opgenomen in de boedelbalans) van de terreinen gelegen op Curaçao en Aruba (respectievelijk toegewezen aan Algemeen Pensioenfonds Nederlandse Antillen en APFA). Eveneens is er afgesproken dat indien de terreinen worden verkocht, een verrekening zal plaatsvinden tussen APFA en APC (voormalig APNA) voor het meerdere bedrag ontvangen boven de boekwaarde (inclusief eventuele rentevergoeding) volgens de in de Onderlinge Regeling overeengekomen verdeelsleutel.

APFA heeft recht (20,427785%) op een gedeelte van de meerdere opbrengst van de kavels van het Jan Thiel terrein te Curaçao. Het terrein is eigendom van APC en momenteel is niet bekend wat het bedrag zal zijn dat APFA zal ontvangen uit de verkoopopbrengst van deze kavels. Aan de hand van de jaarlijkse verkooptransacties wordt het aandeel achteraf vastgesteld en afgerekend. Tot en met 31 december 2019 heeft APFA een totaal van Afl. 11,4 miljoen ontvangen uit de verkoop van de kavels (tot en met 31 december 2018: Afl. 11,4 miljoen).

Aruba Growth Fund

APFA participeert in het Aruba Growth Fund. Dit is een lokaal Private Equity fonds met een omvang van Afl. 65,7 miljoen. APFA heeft zich gecommitteerd voor een totaalbedrag van Afl. 50,5 miljoen. Van het gecommitteerde bedrag moet per balansdatum nog Afl. 2,8 miljoen (2018: Afl. 14,1 miljoen) opgenomen worden.

Renobacion

APFA neemt voor 10% deel in het aandelenkapitaal van Renobacion Aruba N.V. Dit is een instelling die tot doel heeft stadsherstel te verwezenlijken doormiddel van het restaureren van historische en culturele gebouwen in Aruba. De nadruk ligt op de stedelijke gebieden van Oranjestad en San Nicolas. Per balansdatum moet nog Afl. 450 duizend gestort worden.

11 Gebeurtenissen na balansdatum

Covid-19

De uitbraak van het coronavirus (Covid-19) heeft in 2020 wereldwijd ingrijpende gevolgen: op vrijwel alle continenten zijn er miljoenen besmettingen vastgesteld. De wereldeconomie is zwaar getroffen door de verspreiding van dit virus. De beurskoersen zijn in februari en vooral maart fors gedaald. Centrale banken en overheden wereldwijd reageren met omvangrijke crisismaatregelen om de economie, burgers respectievelijk ondernemingen te ondersteunen. Na een extreem negatieve maand maart, waarin de aandelenmarkten met maar liefst circa 30% daalden, volgde herstel in de maanden april en mei, waardoor de verliezen voor een groot deel werden gecompenseerd.

Ook op Aruba zijn de gevolgen van het coronavirus ingrijpend. De economie van het eiland is nagenoeg volledig afhankelijk van toerisme. Deze sector lag sinds medio maart 2020 volledig stil door het sluiten van de grenzen en de ‘lockdown’. Hierdoor zijn ruim 30 duizend mensen werkloos geworden en zijn ruim 8 duizend gezinnen afhankelijk van noodsteun van de overheid. Tevens is de overheid gestart met het verstrekken van steun aan de commerciële sector. Door deze precaire financiële situatie zag de regering van Aruba zich genoodzaakt Nederland te benaderen voor een begrotingssteun van ruim Afl. 1 miljard tot het einde van 2020. Nederland heeft toegezegd om financiële ondersteuning in de vorm van ‘zachte’ leningen te bieden aan het eiland. Aan het verstrekken van deze leningen zijn echter voorwaarden verbonden. Nederland vraagt aan

Aruba om noodzakelijke hervormingen snel door te voeren om het weerstandsvermogen van het eiland te versterken. Het verstrekken van (verdere) liquiditeitssteun vanuit Nederland is afhankelijk van de bereidheid van de regering van Aruba om deze hervormingen door te voeren. Aruba en Nederland voeren momenteel hierover nog besprekingen.

In juli zijn de grenzen weer open gegaan en begint de economie weer op te starten. Voor deze opstart is Aruba echter sterk afhankelijk van de Amerikaanse markt, aangezien 72% van de bezoekers afkomstig is uit de Verenigde Staten. De diverse Amerikaanse staten hebben het virus echter nog niet onder controle. Dit brengt risico's met zich mee zoals een vertraagde opstart van het toerisme en nieuwe besmettingen op Aruba.

Op de datum van dit jaarverslag is het aantal nieuwe besmettingen weer gegroeid en de regering heeft opnieuw maatregelen aangekondigd. Er is daarom nog niets te zeggen over de diepte en de duur van deze crisis voor Aruba.

De directie volgt voortdurend de ontwikkelingen van deze crisis en de potentiële impact op het pensioenfonds. Om de continuïteit van de bedrijfsprocessen (operationeel risico) te waarborgen, heeft de directie bij het afkondigen van de 'lockdown' de noodzakelijke maatregelen genomen om de positie van werknemers en deelnemers zo veel mogelijk veilig te stellen en tegelijk de continuïteit van de bedrijfsprocessen te waarborgen. Hoewel het kantoor voor twee maanden was gesloten voor het publiek, waren de medewerkers in staat vrijwel de volledige dienstverlening vanuit thuis te verrichten.

De Covid risico's hebben in grote mate betrekking op het Land Aruba zelf en wel op 3 manieren: de waarde van de beleggingsexposure naar de overheid, de rente inkomsten daar uit en daarnaast ook nog de premie-inkomsten. Het grootste financiële risico voor het fonds is dus het Land zelf. Het is echter te vroeg om de structurele impact van het coronavirus op de financiële positie van APFA en eventuele aannames over de beleggingen op de langere termijn te bepalen. Voor de korte termijn geldt dat de netto-dekkingsgraad per 30 juni 2020 nagenoeg niet is gewijzigd ten opzichte van de stand ultimo 2019.

V Staat van baten en lasten van APFA

(in 1.000 Afl.)

12 Premiebijdragen

	2019	2018
Werknemersgedeelte	13.789	15.110
Werkgeversgedeelte	49.463	55.320
Buitengewone bijdragen (ingekochte pensioenjaren)	253	-20
	63.505	70.410

De reguliere pensioenpremie (werknemers- en werkgeversgedeelte) is berekend op basis van de actuariële en financiële uitgangspunten, toegelicht in hoofdstuk 'Premiebatens' bij de grondslagen in deze jaarrekening.

De buitengewone bijdragen is de premie gerelateerd aan de ingekochte pensioenjaren onder de PVL.

13 Beleggingsresultaten

	2019	2018
Vastgoedbeleggingen:		
Verhuur panden	606	603
Herwaarderings-/verkoopresultaten terreinen	3.119	-
Directe onderhoudskosten, verzekeringen en belastingen	-466	-327
	3.259	276
Financiële activa tegen geamortiseerde kostprijs:		
Arubaanse staatsobligaties	23.669	23.209
Termijndeposito's	5.623	4.922
Onderhandse leningen	47.679	41.395
Woninghypotheek	16.173	16.238
Onttrekking(+)/toevoeging (-) voorziening woninghypotheek	-548	-195
Vermogensbeheerkosten	-1.017	-552
	91.579	85.017

Beleggingsresultaten	2019	2018
Subtotaal beleggingsresultaten:	94.838	85.293
Financiële activa tegen reële waarde:		
Gerealiseerde resultaten aandelenfondsen, alternatieve beleggingen, indirect vastgoedfondsen en private equity	11.721	9.611
Gerealiseerde resultaten staats- en bedrijfsfondsen, cash en overige	4.809	5.964
Ongerealiseerde resultaten aandelenfondsen, alternatieve beleggingen, indirect vastgoedfondsen en private equity	99.746	-35.693
Ongerealiseerde resultaten staats- en bedrijfsfondsen, cash en overige	36.108	-19.987
Interest, dividend en overige	28.216	23.614
Vermogensbeheerkosten	-2.879	-2.557
	177.721	-19.048
Overige:		
Opbrengsten verhuurd deel kantoorgebouw	231	257
Afschrijvingen verhuurd deel kantoorgebouw	-80	-80
	151	177
	272.710	66.422

14 Overige baten

	2019	2018
Boeterente op premievorderingen en duurtetoelagen	562	836
Onttrekking(+)/toevoeging (-) voorziening voor oninbaarheid	-561	-833
Koopsommen extra dienstjaren/vervroegd pensionering	807	1.618
Saldo waardeoverdrachten	720	-
Overige	154	3
	1.682	1.624

In het verslagjaar hebben 10 deelnemers van het Land Aruba een verzoek ingediend voor gebruikmaking van de overgangsregeling NPR 2014 (2018: 12 deelnemers).

15 Wijziging voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen is in het verslagjaar per saldo met Afl. 32,5 miljoen toegenomen. De grootste mutaties van de voorziening zijn als volgt:

- Als gevolg van rentetoevoeging (4,2% gemiddeld over de gehele voorziening) is een bedrag van Afl. 106,9 miljoen aan de voorziening toegevoegd;
- Als gevolg van reguliere opbouw van pensioenaanspraken is een bedrag van Afl. 44,3 miljoen aan de voorziening toegevoegd;
- Als gevolg van reguliere pensioenuitkeringen nam de voorziening met Afl. 115,4 miljoen af.

16 Pensioenuitkeringen

	2019	2018
Ouderdomspensioen	102.291	99.867
Nabestaandenpensioen	10.885	10.149
Invalideitpensioen	944	938
Overlijdensuitkering	488	426
Afkoop van premievrije aanspraken	298	134
	114.906	111.514

In het verslagjaar hebben 5 deelnemers een verzoek tot afkoop van premievrije aanspraken wegens emigratie ingediend (2018: 1 deelnemer).

17 Pensioenuitvoeringskosten

	2019	2018
Personeelskosten (1)	8.092	6.975
Kantoorkosten (2)	854	833
Huisvestigingskosten (3)	860	704
Algemene kosten (4)	2.714	2.890
Afschrijvingskosten	495	539
	13.015	11.941

De afschrijvingskosten staan toegelicht in het hoofdstuk 'Materiële vaste activa'.

(1) De personeelskosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2019	2018
Salarissen (inclusief sociale lasten)	6.936	5.803
Pensioenlasten	513	455
Overige personeelskosten	643	717
	8.092	6.975

Per 31 december 2019 bedroeg het aantal personeelsleden 49 (31 december 2018: 48).

(2) De kantoorkosten worden als volgt gespecificeerd:

	2019	2018
Telefoon- en internetverbinding	123	122
Kantoor- en computer benodigdheden	549	510
Overige kantoorkosten	182	201
	854	833

(3) De huisvestigingskosten worden als volgt gespecificeerd:

	2019	2018
Onderhoud kantoorgebouw	271	223
Electra en waterverbruik	366	332
Overige huisvestigingskosten	223	149
	860	704

(4) De algemene kosten worden als volgt gespecificeerd:

	2019	2018
Vergoeding, trainingskosten en externe ondersteuning Raad van Toezicht, een verbonden partij	415	377
Professionele dienstverlening inzake jaarrekening	214	124
Actuariële dienstverlening jaarrekening	195	257
Overige professionele dienstverlening	1.393	1.767
Overige algemene kosten	497	365
	2.714	2.890

Actuariële verklaring

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba (APFA) is aan Aon Nederland cv de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring over het boekjaar 2019.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van de Directie van APFA.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

De accountant van het Pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor de oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

De door APFA verstrekte administratieve basisgegevens en de bevindingen van de accountant zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt voor mijn beoordelingswerkzaamheden heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik onder meer onderzocht of de technische voorzieningen op prudente grondslagen zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het Pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het Pensioenfonds de tot balansdatum aangepane verplichtingen ten aanzien van de pensioenregeling kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het Pensioenfonds.

De voorziening pensioenverplichtingen is vastgesteld op basis van de "Richtlijnen met betrekking tot bedrijfseconomisch toezicht" en de daarvan onderdeel uitmakende "Actuariële Richtlijnen", welke de CBA heeft opgesteld voor ondernemingspensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De voorziening pensioenverplichtingen van APFA is per 31 december 2019 becijferd op Afl. 2.650.709 duizend en is overeenkomstig de in de ABTN beschreven rekenregels en uitgangspunten vastgesteld. De voorziening pensioenverplichtingen als geheel is op prudente grondslagen berekend.

Het vermogen van APFA is op de balansdatum voldoende ter dekking van de pensioenaanspraken en het weerstandsvermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van APFA is naar mijn mening voldoende, omdat de netto dekkingsgraad hoger is dan 100%.

Amsterdam, 13 augustus 2020

Was getekend op origineel

Drs. A.G.M. den Hartogh, AAG
Verbonden aan Aon Nederland cv

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan de Directie en de Raad van Toezicht van Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening, zoals opgenomen op bladzijde 27 tot en met 63 in het bijgaand gewaarmerkte jaarverslag, voor het boekjaar eindigend op 31 december 2019 van Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba ("de Stichting") te Aruba gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba op 31 december 2019 en van het resultaat en de kasstromen over 2019 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards.

De jaarrekening bestaat uit:

1. balans van APFA per 31 december 2019;
2. totaalresultaat van APFA over 2019;
3. kasstroomoverzicht van APFA over 2019; en
4. de toelichting behorende tot de jaarrekening met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd in overeenstemming met de International Standards on Auditing (ISA's). Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie '*Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening*'. Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de *Code of Ethics* (CoE) van de *International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA)*. Verder hebben wij voldaan aan de overige vereisten van de CoE. Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking gehanteerde rekenrente bij het bepalen van de voorziening voor pensioenverplichtingen

Wij vestigen de aandacht op de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zoals opgenomen in de toelichting op de jaarrekening waarin de gehanteerde rekenrente bij het bepalen van de voorziening voor pensioenverplichtingen wordt toegelicht. De gehanteerde rekenrente is, conform de actuariële richtlijnen van de Centrale Bank van Aruba, een combinatie van 4% voor voorwaardelijk geïndexeerde pensioenaanspraken en 4,5% voor niet-geïndexeerde aanspraken. Deze situatie doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Benadrukking van de paragraaf ten aanzien van het coronavirus

Het coronavirus heeft ook invloed op de Stichting. In toelichting 11 van de jaarrekening heeft het management de huidige impact en haar plannen om met deze gebeurtenissen of omstandigheden om te gaan toegelicht. Ook geeft zij aan dat het op dit moment voor hen niet goed mogelijk is om in te schatten wat de invloed van het coronavirus is op de financiële prestaties en gezondheid van de Stichting. Deze situatie doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Profiel APFA;
- Personalialia;

- Bestuursverslag;
- Verslag van de Raad van Toezicht;
- de bijlagen A tot en met D.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de International Standard on Auditing 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie.

Verantwoordelijkheden van de directie en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met International Financial Reporting Standards (IFRS). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van IFRS moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de directie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de internationaal aanvaarde controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van

de interne beheersing.

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de Stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Aruba, 13 Augustus 2020
Deloitte Dutch Caribbean

Was getekend op origineel

drs. A.J. Kernkamp RA
Ref nr.: 21450/2020/BK/rb

Bijlage A: Pensioenregeling van het Nieuw Pensioenreglement 2014

Aan onderstaande samenvatting van het pensioenreglement die door APFA wordt uitgevoerd kunnen geen rechten worden ontleend.

De pensioenregeling ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

- Voorwaardelijke geïndexeerde middelloonregeling;
- Een opbouwpercentage van 1,75% per dienstjaar voor het ouderdomspensioen en 5/7e maal 1,75% per dienstjaar voor het partnerpensioen;
- De pensioengevende diensttijd is gemaximeerd op 40 jaar. Na het bereiken van dit maximum is voortzetting van de pensioenopbouw een keuze van de deelnemer;
- De reguliere pensioenleeftijd is de AOV-leeftijd. Bij eerdere ingang wordt het pensioen actuariael verlaagd;
- Franchise (inbouw AOV) ter grootte van Afl. 17.616;
- Voorwaardelijke indexatie van de opgebouwde pensioenen van actieven met de prijsindex;
- Voorwaardelijke indexatie van de opgebouwde pensioenen van inactieven met de halve prijsindex.

De inhoud van de pensioenregeling is geregeld in het Nieuw Pensioenreglement 2014 (NPR 2014) van APFA. Deze regeling is een middelloonregeling. Deelgenoten aan deze regeling c.q. hun nabestaanden hebben recht op het volgende pakket:

- Ouderdomspensioen;
- Invaliditeitspensioen;
- Overbruggingsuitkering Algemeen Ouderdomspensioen;
- Nabestaandenpensioen;
- Wezenpensioen.

Ouderdomspensioen

De deelnemer en de gewezen deelnemer hebben recht op een ouderdomspensioen met ingang van de pensioendatum, doch niet eerder dan vanaf het tijdstip van de ingang van het ontslag uit de dienstbetrekking. Het ouderdomspensioen wordt uitgekeerd tot en met de laatste dag van de maand, waarin de gepensioneerde deelnemer is overleden.

Per deelnemersjaar wordt 1,75% van de voor dat deelnemersjaar geldende pensioengrondslag aan ouderdomspensioen opgebouwd. Het totale ouderdomspensioen is gelijk aan de som van alle opgebouwde ouderdomspensioenen over alle deelnemersjaren.

Invaliditeitspensioen

De deelnemer heeft na zijn ontslag recht op een invaliditeitspensioen, indien hij op het tijdstip van de ingang van het ontslag uit hoofde van ziekten en/of gebreken blijvend ongeschikt is om zijn dienstbetrekking als werknemer te vervullen.

De gewezen deelnemer heeft recht op invaliditeitspensioen indien de gewezen deelnemer binnen de termijn waarover deze na het tijdstip van ingang van het ontslag wegens ziekte recht had op doorbetaling van loon ten laste van de werkgever uit welke dienst hij was ontslagen dan wel uit hoofde van ziekten of gebreken blijvend ongeschikt is geworden om die betrekking te vervullen.

Het invaliditeitspensioen gaat in op de eerste dag van de maand volgend op de datum van het ontslag wegens arbeidsongeschiktheid en wordt uitgekeerd tot en met de laatste dag van de maand, waarin de deelnemer is overleden of niet langer arbeidsongeschikt is. De hoogte van het invaliditeitspensioen is gelijk aan het ouderdomspensioen en wordt berekend naar het aantal deelnemersjaren dat de deelnemer tot het bereiken

van de pensioendatum had kunnen opbouwen indien de deelnemer niet wegens arbeidsongeschiktheid zou zijn ontslagen.

Overbruggingsuitkering Algemeen Ouderdompensioen

De gepensioneerde deelnemer die een invaliditeitspensioen ontvangt doch de pensioendatum nog niet heeft bereikt, heeft recht op een overbruggingsuitkering Algemeen Ouderdompensioen. De overbruggingsuitkering Algemeen Ouderdompensioen gaat in op het moment waarop het invaliditeitspensioen ingaat en wordt uitgekeerd tot en met de laatste dag van de maand waarin de gepensioneerde invalide deelnemer de datum bereikt waarop het wettelijke ouderdompensioen krachtens de AOV uitgekeerd wordt, of indien dat eerder is, tot en met de laatste dag van de maand waarin de gepensioneerde invalide deelnemer is overleden.

De hoogte van de overbruggingsuitkering bedraagt per deelnemersjaar 1,75% van de franchise en wordt berekend naar het aantal deelnemersjaren dat de deelnemer tot het bereiken van de pensioendatum had kunnen opbouwen indien de deelnemer niet wegens arbeidsongeschiktheid zou zijn ontslagen.

Nabestaandenpensioen

De deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde deelnemer heeft ten behoeve van diens partner recht op nabestaandenpensioen. Als partner worden alleen erkend:

- De echtgeno(o)t(e);
- De partner met wie de deelnemer duurzaam een gezamenlijke huishouding voert, mits beiden ongehuwd zijn, geen bloed- en aanverwanten in de rechte lijn van elkaar zijn en aan APFA een notarieel verleden samenlevingscontract is overgelegd.

Het nabestaandenpensioen ten behoeve van de partner gaat in op de eerste dag van de maand volgende op die van het overlijden van de deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde en wordt uitgekeerd tot en met de laatste dag van de maand waarin de partner overlijdt.

Er bestaat voor de partner geen recht op nabestaandenpensioen indien het huwelijk is gesloten of de gezamenlijke huishouding is aangevangen ná ontslag, tenzij het ontslag het gevolg was van arbeidsongeschiktheid en het invaliditeitspensioen is ingegaan. In dat laatste geval dient het huwelijk te zijn gesloten of de gezamenlijke huishouding te zijn aangevangen voordat de pensioendatum is bereikt.

De hoogte van het nabestaandenpensioen van een deelnemer bedraagt 5/7de van het ouderdompensioen waarop de overleden deelnemer recht zou hebben gehad, indien het deelnemerschap op basis van de in het jaar van overlijden geldende pensioengrondslag tot de pensioendatum zou zijn voortgezet. De hoogte van het nabestaandenpensioen van een gewezen deelnemer bedraagt 5/7de van het ouderdompensioen waarop de gewezen deelnemer aanspraak had. De hoogte van het nabestaandenpensioen van een gepensioneerde deelnemer bedraagt 5/7de van het ouderdompensioen dan wel het invaliditeitspensioen. Hierbij blijft de overbruggingsuitkering Algemeen Ouderdompensioen buiten beschouwing.

Wezenpensioen

De deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde deelnemer heeft ten behoeve van diens ongehuwde kinderen die jonger dan 18 jaar zijn, recht op wezenpensioen.

Wezenpensioen kan eveneens worden toegekend aan:

- Een studerend ongehuwd kind boven de leeftijd van 18 jaar tot uiterlijk de dag voordat het kind de leeftijd van 25 jaar heeft bereikt, indien en zolang het kind wegens het volgen van onderwijs naar het oordeel van het bestuur van APFA onvoldoende in staat is inkomsten uit arbeid te verwerven; en
- Een ongehuwd kind boven de leeftijd van 18 jaar tot uiterlijk de dag voordat het kind de leeftijd van 25 jaar heeft bereikt dat naar het oordeel van het bestuur van APFA ten gevolge van ziekte of gebreken niet

in staat is om een derde te verdienen van hetgeen een lichamelijk en geestelijk gezond kind van gelijke leeftijd in staat is om met arbeid te verdienen.

Het wezenpensioen gaat in op de eerste dag van de maand volgende op die van het overlijden van de deelnemer, gewezen deelnemer of gepensioneerde. Het wordt uitgekeerd tot en met de laatste dag van de maand waarin het kind de leeftijd van 18 jaar bereikt, of uiterlijk tot de 25-jarige leeftijd zolang aan bovengenoemde voorwaarden wordt voldaan. Voor iedere wees bedraagt het wezenpensioen in principe 1/7de van het ouderdompensioen. Voor de exacte bepaling van de hoogte van het wezenpensioen wordt verwezen naar het pensioenreglement.

Indexering

Indien de financiële positie het toelaat, kunnen de opgebouwde aanspraken worden aangepast – met uitsluiting van degenen die per 31 december 2010 onder de Pensioenverordening Landsdienaren inactief waren. Dit is de zogenaamde indexatie. Voor de actieven is de indexatie gebaseerd op maximaal het voortschrijdend vijfjarig gemiddelde van de consumentenprijsindex, terwijl voor de pensioentrekkenden en de premievrijen de indexatie maximaal de helft van het voortschrijdend vijfjarig gemiddelde van het consumentenprijsindex bedraagt. De indexatie is voorwaardelijk en afhankelijk van de financiële positie van de pensioenregeling. Het bestuur besluit ieder jaar in hoeverre het mogelijk is om dat jaar indexatie toe te kennen.

Overgangsregeling NPR 2014

Op basis van de overgangsregeling NPR 2014 kunnen de (gewezen) deelnemers die per 1 januari 2011 ten minste tien deelnemersjaren hadden, afhankelijk van het aantal deelnemersjaren, een conform onderstaande tabel berekend aantal maanden eerder met pensioen zonder korting van hun tot 1 januari 2011 opgebouwde pensioenaanspraken. Daarvoor moet op het moment van de vervroegde pensioeningang aan APFA een kostendeekkende koopsom worden betaald.

Deelnemersjaren per 1 januari 2011 van tot en met	Aantal maanden eerder met pensioen zonder korting van het tot 1 januari 2011 opgebouwde pensioen
0 9	Geen
10 20	0,75 maanden per deelnemersjaar
21 28	1 maand per deelnemersjaar
29	48 maanden
30	60 maanden

Vervroeging kan niet eerder dan vanaf de eerste dag van de maand volgend op de maand waarin de (gewezen) deelnemer de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt.

De overgangsregeling NPR 2014 geldt momenteel alleen voor de (gewezen) deelnemers die in dienst zijn (geweest) van het Land Aruba, door het Land Aruba gesubsidieerde instellingen en Air Navigation Services. Met de overige aangesloten werkgevers zijn er (nog) geen afspraken gemaakt over de uitvoering van een mogelijke overgangsregeling.

Bijlage B: Specificatie van de aangesloten werkgevers

	Aantal deelnemers 2019	Aantal deelnemers 2018
Air Navigation Services Aruba N.V.	44	46
Aruba Airport Authority N.V.	47	57
Aruba Ports Authorities N.V.	3	3
Aruba Tourism Authority	20	20
Centrale Bank van Aruba	3	4
Compania Arubiano di Bus N.V.	95	95
Fundacion Servicio Medico Aruba	7	7
Gemeenschappelijk Hof van Justitie	50	49
Land Aruba	4.464	4.523
Post Aruba N.V.	21	22
Setar N.V.	391	380
Serlimar S.G.	172	149
Sociale Verzekeringsbank (SVb) Aruba	114	112
Stichting Algemeen Pensioenfonds Aruba	49	47
Stichting Avondonderwijs Aruba	11	8
Stichting Algemene Bejaardenzorg Aruba	222	219
Stichting Educacion Profesional Basico	185	185
Stichting Geestelijk Gehandicapten	21	22
Stichting Fondo di Garantia	4	4
Stichting Katholiek Onderwijs Aruba	754	749
Stichting Middelbaar Onderwijs Aruba	104	104
Stichting Onderwijs Advent Zending Aruba	1	2
Stichting Protestants Christelijke Onderwijs Aruba	70	81
Stichting Volle Evangelie Onderwijs Aruba	6	4
Tele Aruba N.V.	22	21
Universiteit van Aruba	70	67
Volkskredietbank Aruba	6	6
Water- & Energiebedrijf Aruba (W.E.B.) N.V.	58	59
	7.014	7.045

Bijlage C: Specificatie van de totale schuld van het Land Aruba aan APFA

in 1.000 Afl.	31 december 2019	31 december 2018
Vorderingen uit beleggingsactiviteiten:		
Staatsobligaties	403.463	436.475
Onderhandse leningen	273.093	279.959
Te vorderen interest staatsobligaties	8.198	8.188
Te vorderen interest onderhandse leningen	780	780
	685.534	725.402
Vorderingen uit pensioenactiviteiten:		
Premiebijdragen, duurtetoeslagen en boeterente	23.750	14.369
Buitengewone bijdragen	1.723	1.994
Te vorderen koopsommen vervroegd pensionering	7.280	6.625
	32.753	22.988
	718.287	748.390

De openstaande premiebijdragen, duurtetoeslagen en boeterente van het Land Aruba worden voornamelijk verklaard door verschillen tussen het deelnemersbestand van APFA en de personeelsbestanden van de overheid. Eind 2014 heeft APFA het project bestandsopschoning opgestart met als doel om deze verschillen in kaart te brengen en op te lossen. Naast de volledigheidscntrole zijn tevens de variabelen in de bestanden vergeleken op correctheid. Eind 2019 is dit project grotendeels afgerond. De afrekening met de overheid zal in 2020 plaatsvinden.

Bijlage D: Commissies en commissieleden per 13 augustus 2020

Commissies	Commissieleden
Audit- en Risk Management Commissie (AC)	De heer F.R. de Kort, voorzitter AC De heer G. Werleman Mevrouw E.L. Farro
Belonings- en Wervingscommissie (BWC)	Mevrouw I.M.M. Hernandez-Swaen, voorzitter BWC Mevrouw E.L. Farro De heer G. Werleman
Beleggingscommissie (BC)	De heer H. Koolman, voorzitter BC De heer P. Bless De heer H.M.C. Beukenboom De heren Bless en Koolman zijn externe leden.
Commissie van Beroep (CvB)	De heer C.R. Foy De heer R.P. Sommer De heer J. Kuiperdal De CvB bestaat uit externe leden.